NEMZETI NŐNEVELÉS.

XVI. ÉVFOLYAM. FEBRUÁR 1895. II. FÜZET.

A NŐNEVELÉS KÉRDÉSE A KÉPVISELŐHÁZBAN.

A január hóban megalakult új kormány a képviselőházban bemutatkozván, munkásságát a közoktatásügyi tárcza költségvetésének előterjesztésével kezdette meg. A mily fájdalmasan esett látnunk, hogy az új közoktatási miniszter programmbeszédjében a nőnevelés kérdéséről meg nem emlékezett, époly örömmel vettük tudomásul, hogy a költségvetési vita folyamán több szónok és épen maga a miniszter úr e kérdés fontosságát kiemelni törekedett.

E felszólalások között különösen nagyjelentőségűek a volt államtitkárnak dr. Pulszky Ágostnak és a jelenlegi közoktatásügyi miniszternek, dr. Wlassics Gyulának, nyilatkozatai. A magasabb nőnevelési intézetek felállításának szükségességét emeli ki mind a kettő; de míg az első a közelmultban szerzett tapasztalatai alapján a szükségességre csak reámutat, a másik a jövő alkotások sorának várható képét tárja rövid, jellemző vonásokkal az érdeklődők lelki szemei elé.

Dr. Pulszky Ágost nagy politikai súlylyal biró beszédjének a nőnevelés ügyére vonatkozó része a következőképen hangzik: «Valóban bámulatos Magyarországban, hogy ama rövid idő óta, a mely óta a nőképzés nemcsak a tanítóképzés kérdésére vonatkozólag lett tulajdonkép irányítva, hanem az a felsőbb leányiskolák szervezése és a polgári leányiskolák nagyobb tömegben és mértékben való felállítása által más téren is lehetővé tétetett, minő nagy a tolongás, a törekvés ezen intézetekre, és mennyire népszerű az ország különféle községeiben és városaiban az az eszme, hogy ott magasabb nőintézetek létesittessenek. Ez egyike tagadhatatlanul a legörvendetesebb jelenségeknek, mindenkire vonatkozólag, a ki a népnevelés iránt érdeklődik, és mutatja azt, hogy míg a férfiu ki-

képzésére vonatkozólag az elemi és ismétlő iskolák kipótoltatnak egy sokkal hatályosabb rendszerrel és eszközzel, mely a közműveltségre nézve, mondhatom, tán az iskoláknál fontosabb tényező, t. i. az általános védelmi kötelezettség által, addig épen, a mivel a nőnevelés terén ez az æquivalens hiányzik, egy nagyobb mérvű követelés és törekvés mutatkozik a felsőbb leányintézetek létesítésére.

Kétségtelen azonban az is, hogy abban a mértékben, a melyben ezek száma mulhatatlanul szaporítandó lesz, egyszersmind — s azt hiszem, az igen t. miniszter úr erre rá is utalt már és jelezte, hogy ezzel foglalkozik, ezeknek tantervei is okvetlenül módosítandók, abban az irányban, a mely a magasabb nőnevelésnek, a tudományos kiképzéssel párhuzamosan a gyakorlati kiképzést és ama gyakorlati tulajdonságok és ügyességek elsajátítását is feltételévé teszik, a melyek a hitvesi és anyai kötelességek teljesítésével, a vidéki középosztály nagy tömegénél a családok boldogulására mulhatatlan feltételeknek mutatkoznak.

Nem politikai jellegű e kérdés, bár én azt hiszem, hogy a politikai életben is ez a legnagyobb jelentőségű kérdések egyike. És én élénken emlékszem, hogy évekkel ezelőtt innen Csengery t. képviselő úr, a kinek annyit köszönhet közoktatásügyünk, a nőnevelés ügyét a t. ház figyelmébe ajánlotta, s hogy az a mag, a melyet akkor elvetett, minő szép gyümölcsöt termett, s minő szükséges azt, a mi már magától így megerősödött, a mire a talaj magában is üdvösnek mutatkozott, minél inkább fejleszteni.»

Dr. Wlassics Gyula, közoktatási miniszterünk a magasabb nőnevelésről megemlékezve a következőket mondta:

«Nem az emanczipáczió ügyét akarom fejtegetni, hanem inkább azt, hogy a műveltebb, szegényebb sorsú nőknek ellátását biztosító intézkedéseket meg fogjuk-e tenni? Én tudom, hogy ez nagyfontosságú kérdés; az a műveltebb előkelő nő, a ki férjhez nem megy, nagyon érzi a helyzet sulyát, ha el van zárva a tisztességes megélhetés módjától. Mielőtt e tárgyról elmondanám szerény nézeteimet, legyen szabad mutatnom, hogyan állunk e kérdéssel ma.

Mondhatom, a magasabb nőnevelés ügye igen örvendetesen

haladott. 1869-ben például 7 tanítónőképezde volt 170 növendékkel, ma van 17, 1427 növendékkel; a legmagasabb műveltséget két polgári iskolai tanítónőképezde nyujtja; az egyik, mely állami jellegű, Budapesten az Andrássy-uton, a másik, a mely katholikus jellegű, Kalocsán. Budapesten az állami felsőbb leányiskolában az 1893—94-ik tanévben két úgynevezett továbbképző tanfolyamot rendeztek be; az első tanfolyamban volt is növendék, de a másodikba csak 3 akadt; ezt tehát nem lehetett fentartani. Van ezenkivül 12 városban 15 női kereskedelmi tanfolyam, s talán érdekli a t. házat, hogy 351 növendék közül 170 alkalmazást is nyert. Ma tehát úgy állunk, hogy e resszort keretében 3744 tanítónő, 2760 kisdedóvónő, tehát összesen 6404 nő lett alkalmazva. Arra nincs statisztikai adatom, hogy a postánál, a távirdánál, a vasutnál hány nő nyert alkalmazást, de tudjuk, hogy számosan nyernek itt alkalmazást.

Az bizonyos, hogy nálunk ma leánygimnázium nem létezik. Egy létezik Bécsben, létezik — tudtommal — hogy csak a közelebbiekről szóljak, Zágrábban is. De a nőknek érettségi vizsgálatot már nálunk is megengedtek. *A leánygimnázium kérdése azonban a legszorosabban függ össze azzal a kérdéssel, hogy az egyetemeken a továbbképzést megengedhetjük-e vagy sem és vajjon az együtt tanulás, vagy a külön tanulás elvét fogadjuk-e el. Én magam az iránt teljesen tisztában vagyok, hogy a gyermek- és nőorvosi és a gyógyszerészeti pályákra mindenesetre czélszerű lenne a képzésről gondoskodni.* Zürichben most 184 nő van az egyetemen, 80 az orvosin, 48 a bölcsészetin és négy a jogi karon.

Felemlítem itt — talán érdekli a t. házat — hogy a bölcsészeti hallgatók közt van egy magyarországi okleveles polgári iskolai tanítónő is Zürichben, a ki húzza polgári iskolai tanítónői fizetését és 500 frt segélyt is kap, hogy ott a bölcsészeti tanfolyamot hallgathassa. Egyébiránt a Mária-Dorothea egyesület szintén foglalkozik azzal, hogy egy női gyógyszerészeti tanfolyam berendezése iránt megtegye az intézkedéseket. Teljesen helyes és ideje, hogy ezekkel a kérdésekkel komolyan foglalkozzunk, a mint említettem, azokra a pályákra vonatkozólag, melyeket közelebbről

megjelöltem, szükséges lesz ezzel a kérdéssel a kormánynak is behatóan foglalkoznia.»

Legfontosabb a nőnevelés kérdésére nézve a miniszter úr beszédének az a része, melyben a nőknek «gyermek- és nőorvosi» valamint a «gyógyszerészeti» pályákra való képzésének szükségességét elismeri. Nem hangzott még ennél szabadelvűbb szó a nőnevelés érdekében a magyar parlamentben, nem hangzott olyan, mely a magyar nőnevelés ügyeért lelkesülők között nagyobb örömet okozott, szebb reményeket ébresztett volna, mint ez.

Üdvözöljük a miniszter urat e nyilatkozatáért, melyből nem csak azt látjuk, hogy a magasabb nőnevelési intézetek iránt érdeklődik, hanem azt is, hogy a nőnevelés ügyét általában nagy jelentőségűnek tekinti s kormányzói gondjai között nem utolsó helyen állónak tartja. Adja Isten, hogy a miniszter úr beszédje sok tekintetben elhanyagolt nőnevelésügyünkre nézve új és jobb korszak hajnalhasadását jelentse.

EÖTVÖS JÓZSEF BÁRÓ EMLÉKEZETE.*

Áldása végzetünknek, hogy nagyjaink teremtő ereje, fölemelő hatása nem szünik meg a sírnál, de új életre ébred ott minden, a mi nagyság volt bennök s lerázván a földi salakot, mint eszme hevíti föl a szíveket, világít be az elmékbe és vezéreli előbbre és előbbre az egymást követő nemzedékeket. Áldott a magyar tanítóság, mely előtt az «éltető eszmévé finomult» *Eötvös* József áll; áldott a magyar tanítóság, melyet az igéretnek szent földjére ilyen tűzoszlop varázs-hatalma vezet. Óh, hányszor éreztük hatását, míg idáig jutottunk és mennyiszer szorolunk még erősítő, útmutató kezére, míg eszméinek győzedelmi ünnepét megülhetjük? Avagy nem ő buzdít-e, ha a mindennap munkájában már-már elelfáradunk; nem *Eötvös*-é a mi világosságunk, ha a hétköznapok útvesztőiben barangolunk; nem az ő lelke űzi-é messze a kishitűséget, mely annyi sikertelen küzdelem után már-már megszegné erőnket? És ki teszi megelégedetté a nagyzás mai vásárában azt a szerény munkást, ki teremteni nem birván, örömmel hordja a homokszemeket a magyar népoktatásügy nagy épületéhez? Eötvös fölemelő, önmagunkkal kibékítő szelleme. Ő van velünk a szeretet ama munkájában is, melyet halhatatlan nevével és áldott nevében végez az «Eötvös-alap» kicsiny, de buzgóságban, küzdelemben erős csapata, enyhületére azoknak, kik e hon második meghódítására hivatvák, és a kik után nem marad egyéb vagyon, azon érzésnél, melyet jobb emberek szívében hagynak».

A szeretet eme munkájának érdemesei, a nagy *Eötvös* emez igaz hívei között kellene-e meggyujtanom az emlékezet szentelt

* Felolvastatott a február 2-án tartott Eötvös-alap ünnepélyen.

világát? Itt kellene-e szólnom a halhatatlanról, itt, a hol mindenki közelebb áll hozzá, mint én s a hol már annyi méltó szó oly tökéletes hűséggel rajzolta le a magyar népoktatásügy megalapítójának fenkölt alakját? Nem! A név megemlítése már egymaga elég, hogy az emlékezet gazdag fénye megújuljon, és nemes melege elárassza a kebleket. Az Eötvös magas szelleméhez méltó ünnepi beszédek után pedig mi lehetne más az én feladatom, mint újra és újra belépni a nagy gondolatok, mély érzelmek és erős elhatározások ama templomába, hol megnyugszik a háborgó szív, határozott irányt nyer a tétovázó munka, újra éled a meg nem szünő szeretet, lelkesedést merít a csüggedező akarat és megifjuhodnak erőben a lankadó karok! És engem, mint a magyar kisdedóvásügy egyik igénytelen közkatonáját, *Eötvös* József báró kultuszának templomába a kisdedóvásügynek törvényes rendezésével nyilt szebb jövő hajnalán elvezérel az a hálás kegyelet is, mely erőtlen hangon, de a lélek teljességével hirdeti és magasztalja a magyar kisdedóvás első törvényjavaslatát készítő báró *Eötvös* József dicső emlékezetét.

A magyar kisdedóvásügynek tisztes multja van. *Brunswick* Teréz grófnő első angyalkertjétől a *Csáky* Albin gróf hatalmas alkotásáig: az 1891. évi XV. törvényczikkig ez az ügy egyike azoknak, melyekben Magyarország elől jár s inkább vezet, mint vezettetik. Ennek az örvendetes sikerű fejlődésnek történelmében a legjelentősebb mozzanatok egyike *Eötvös* József báró törvényjavaslata.

«A népnek értelmi nevelésében fekszik legbensőbb meggyőződésem szerint ezen haza egész jövője. Ettől függ, hogy nemzetünk, mely ezen földet vitézsége által fegyverrel foglalta el, azt értelmisége által megtartsa.»

Ez a világos és határozott meggyőződés indította *Eötvöst*, a minisztert, arra, hogy emésztő küzdelmek árán is, legelsőben a népnevelés törvényes rendezéséről gondoskodjék. 1868 tavaszán benyújtotta a képviselőháznak ismeretes törvényjavaslatát, minden követ megmozdítván, hogy mielőbb törvény szabályozza azt az ügyet, melynek szíve egész hevével, lelkének összes erejével

szolgájává szegődött, és a melynek föllendítésében akarta élvezni mindazt a legmagasabb örömet, mely egy, hazája fenmaradásáért nemzetének előhaladásáért lelkesülő, bölcs és nagy munkában töltött életnek méltó koronája lehet.

Ebben a törvényjavaslatban helyet talált a kisdedóvodák rövid, általános szervezete is. Az az *Eötvös*, ki a népneveléshez kötötte Magyarország egész jövőjét; a ki nagyon jól tudta, hogy a nép gyermekeinek anyagi és szellemi megóvására nálunk mily égető szükség van; a ki korának óvodáit a valóságból úgy ismerte, hogy azok «számtalan egyéb áldásos eredményük mellett hatalmas előkészítői a különben is rövid tartamú népiskolai nevelésnek» (Népnevelési Egyesületek tervezete, 1868); a ki a bölcs éles látásával vallotta, hogy «a gyermekben fekszik mindig csírája a férfi legszebb tetteinek s a kebel, melyet tiszta lángok oltárának szentelt a végzet, a gyermekkor boldog benyomásai között fejlődik erőssé», (Kölcsey F. emlékezete): az az *Eötvös*, igen természetes, hogy a népiskolai közoktatásról szóló törvényben a nép nevelésének egyik kiváló tényezőjéről: a kisdedóvodákról sem feledkezhetett meg.

A kisdedóvodák életét évek hosszú során át éber figyelemmel kisérhette. Már 1848-ban, miniszterségének rövid idején, kétezer forintot szavaztatott meg az országgyűlésen «A kisdedóvó intézeteket Magyarországon terjesztő egyesület» javára; ez egyesületnek, mely évtizedeken át egymaga vezette és fejlesztette kisdedóvás ügyünket, tagja volt mind haláláig: az érdeklődés és alkalom meglévén, bizonyosan tisztán látta tehát a kisdedóvodák gyakorlati értékét a népnevelésben, de tudta azt is, hogy csupán a társadalom munkálkodása révén ez az intézmény nem terjedhet, nem fejlődhetik olyan mértékben és olyan gyorsan, mint a mennyire és milyen égetően jótevő hatására a népnevelésnek szüksége van. Valószinűleg ez magyarázza meg: miért sietett az óvodák törvényes rendezésével az az *Eötvös*, ki olyan sokat várt a közművelődés terén a társadalom munkásságától, hogy az állami közhatalom faladatául nem ismert egyebet, mint «segélyezni s gyámolítani az egyeseknek és testületeknek ide vonatkozó törekvéseit». Rendkívüli fontosságú tényezőül ismerhette meg *Eötvös* a kisdedóvodá-

kat, mert különben nem tartotta volna sürgős feladatnak, hogy kivegye szervezésüket a társadalomnak oly benső meggyőződéssel magasztalt keze közül. Annak a lelki küzdelemnek nagysága, melylyel a nevelés szabadságának s a közművelődés társadalmi vezetésének lelkes hirdetője legyőzte önmagát: legméltóbban tanusítja, milyen erővel fogta meg és forrasztotta szivéhez halhatatlan miniszterünk a népiskolák és kisdedóvodák ügyét, mikor azok vezetését, szervezését, főfelügyeletét az állam feladatai sorába iktatni javasolta. És bár keserűen éreztette vele a tapasztalat, hogy csalódott a társadalomba vetett kedvencz reményeiben: megnyugtathatta másrészt, mert éppen ezzel igazolta törvényjavaslata helyességét, midőn önmaga is bevallja, hogy nem az államnak kell a népnevelés érdekében a társadalmat, hanem megfordítva; a társadalomnak kell az államot támogatnia. Ezt mondja miniszteri jelentésében, melynek következő szavait a rövid pár év alatt szerzett gazdag, bár fájó tapasztalatok diktálták: «Népnevelésünk ügye egyedül akkor emelhető azon rendes állapotba, melyben aztán a művelt népekkel haladhatunk, ha azt a nemzet társadalmi uton is felkarolja, és ha a kormányt e téren törekvéseiben a nagy közönség érdeklődése s tettleges részvéte támogatja».

Ime az okok, ime a sejtelem, melyek az egyén benső küzdelmeinek árán is arra birták *Eötvöst*, hogy az 1868. évi 38. t. cz. miniszteri javaslatába a 25—34-ikig terjedő s a kisdedóvásról szóló § okat beiktassa.

E javaslat a kisdedóvásról imigy rendelkezik:

A mely község elemi iskolai szükségleteinek fedezése után még legalább évi 300 forintot fordíthat iskolai czélokra, tartozik kisdedóvodát állítani a hat éves kort el nem ért gyermekek szellemi és testi ápolása végett.

Az óvodába 2—6 éves gyermekek veendők fel, ha be vannak oltva és ragályos betegségben nem szenvednek.

A községi óvodában az ápolás és oktatás díjtalan. A táplálásért mérsékelt dij szedendő, de szegény gyermekek ingyen kapják azt is.

Tanitható: 1. Minden gyermeknek saját vallása szerint imád-

kozás. 2. Korához mért testgyakorlat. 3. Ének. 4. A 4. életévet betöltött gyermekeknek olvasás, vonal-, rajz és némi fejbeli számvetés.

A kisdedóvoda igazgató-tanítója lehet férfi és 24. életévét betöltött nő, ha okleveles tanító és óvodában félévig működött. Az óvodában alkalmazandó rendes- és segédtanítóknak, cselédeknek számát, a helyi viszonyokhoz mért fizetését az illető megyei iskolatanács határozza meg. A rendes tanító fizetése azonban 300 frt és lakásnál kevesebb nem lehet. A r. tanítókat az iskolaszék választja, a segédtanítót a megyei tanfelügyelő nevezi ki. A cselédeket az óvoda gondnoka fogadja.

A községi (járási) orvos hetenként meglátogatja az óvodát, megvizsgálja a gyermekeket, az egészségügyi rendszabályok iránt az iskolaszék elé javaslatot tesz, s ha az iskolaszék az orvos javaslataira és jelentéseire kellően és azonnal nem intézkedik, az orvos jelentse be ezt azonnal a megyei tanfelügyelőnek. Az orvos az óvoda pénztárából tiszteletdíjat kap.

A községi kisdedóvoda berendezését s a bennök szükséges ápolás és oktatás rendjét a közoktatásügyi miniszter határozza meg időnként kibocsátandó rendeleteiben.

Az óvoda oktatási nyelve a gyermekek többségének nyelve; a kisebbség részére, ha legalább 30 gyermekből áll, segédtanítót kell tartani, ki aztán anyanyelvükön tanítsa őket.

Szó sincs róla, e javaslatnak fölötte áll módszertani, állami és nemzeti szempontból az 1891. évi XV. t.-cz. De nem volna-e igazságtalanság összemérni a gyönge csírát a hatalmas tölgygyel? Ki ne látná be, hogy az 1868-ban benyujtott javaslatnak nem az a lényege: hogyan szervezte, hanem az, hogy törvényesen rendezni akarta a kisdedóvásügyet s így országos ügygyé tette, szorosan a népneveléshez kapcsolta már akkor, mikor még, általánosságban, nem volt egyéb a kisdedóvoda gyermekmenhelynél seholsem s nevelőintézetté csak egyes kiváló egyének lelkében és kezei közt emelkedett. Most tehát, mikor a kisdedóvás az állami feladatok magaslatára jutott, ne a biráló szemével, hanem a hálás kegyelet meleg érzelmével tekintsük azt a javaslatot, mely ez örvendetes

fejlődésnek megindítója volt. És végre is a nemzeti nyelv érdekéből s a kisdedneveléstan szempontjából csak az lehet elégedetlen vele, a ki elfelejti, hol volt a magyar nemzeti állam 25 évvel ezelőtt; a ki nem tudja, hogy *Fröbel* rendszerére a művelt franczia ma sem eszküszik; a ki felejti, hogy az öt éves kisdedeket nem csak 25 év előtt és nem csupán nálunk tanították, de a franczia ma is tanítják az olvasás, irás és számvetés elemeire; és a kinek az sem jut eszébe, hogy maga *Fröbel* is nagy kedvteléssel irja le, hogyan tanította a 6. éve felé járó Linát irni és olvasni pálczikák és félkörök segélyével az édes anyja. Ne feledje továbbá az itélgetésre mindenképen hajlandó, hogy, bár ma a tanítás törvény szerint ki van zárva az óvodák munkaköréből, azok életében igen sok helyütt ma sem annyira nevelő az óvó, mint inkább tanító.

Mindnyájan tudjuk, hogy az 1868. évi XXXVIII. t.-czikkből a kisdedóvásról szóló rész teljesen kimaradt. A 25-ös bizottság, mely *Eötvös* javaslatát átalakította: «a kisdedóvodák üdvös és szükséges voltát elismeri, s forrón óhajtja elterjedésöket, de nem tartja azokat a tulajdonképeni tanítás körébe s a közoktatási tanintézetekről szóló törvényjavaslat keretébe foglalhatóknak». Annyi bizonyos, hogy ennél az oknál sokkal inkább hatottak az óvodák rendezésének mellőzésére a nemzetiségi és felekezeti küzdelmek és a féltékenység, mely résen állott az állam hatalmának növelése ellen. Eötvös beletörődött a változhatatlanba; sokat engedett, mert mindent feláldozni nem akart. A törvény a kisdedóvodák nélkül szervezte népoktatásügyünket. Ekkor *Várady* Gábor, a kisdedóvásügy egyik kitünősége, indítványozta, bizassék meg a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy «úgy a kisdedóvodákról, valamint egy országos kisdedóvó képző intézet felállításáról, addig is pedig a pesti orsz. kisdedóvó képezde s a kisdedóvodákat Magyarországon terjesztő egyesület segélyezésére nézve külön javaslatot terjeszszen a ház elé». *Eötvös* egész felelete ennyi volt a hévvel megokolt indítványra: «Én elfogadom». Ez a két szó, mely hallgat arról, hogy a kisdedóvodákat, a népnevelésügy alapintézeteit, a javaslatból kitörölték, a maga némaságával bizonyítja, mennyire fájhatott ez a tény a népoktatásügyet teljes egészében szervezni

akaró *Eötvös*nek; másrészt e rövid felelet azzal, a mit mond, tanuskodik ama rendíthetetlen bizalom és törekvés mellett, melylyel Eötvös a kisdedóvásról szóló törvény megalkotását hitte és akarta. S 1870. április 7-én az egyetemekre, középtanodai oktatásra vonatkozó törvényjavaslatokkal együtt benyujtotta a képviselőházhoz a kisdedóvodákról szóló törvényjavaslatát.

Mint az indokolásban önmaga mondja: «Az óvodák egyfelől ápoló, de másfelől a népiskolai elemi oktatásra előkészítő intézetek lévén, törvényjavaslatomat jelenben is ugyanazon elvek szerint kellett szerkesztenem, melyeken az 1868: XXXVIII. t.-cz. alapul». Az önálló törvényjavaslat tehát alapjában nem más, mint az 1868. évinek kibővítése, külön javaslattá kodifikálása.

(E javaslat V. fejezetre oszlik. Az I. fejezet 3. §-ban «Az óvodák feladata, állíthatása és az óvodai neveltetés szabadságá»-ról szól. A II. fejezet a 4—25. §-ig a «Községi, megyei s állami óvodák» szervezetét állapítja meg. A III. fejezet a 26—32. §-ig az «Óvodai képezdét» szervezi. A IV. fejezet a 33—35. §§-okban a «Hitfelekezetek, társulatok s egyesek által állított óvodák»-at szabályozza. Az V. fejezet végül a 36. és 37. §-ban a felügyeletről s a törvény végrehajtásáról intézkedik.)

De a két év tapasztalata s érlelő hatása sok tekintetben előnyösen meglátszik a javaslaton. A községek mellett ott van fentartókul a vármegye és az állam; nincsenek kizárva, természetesen, a hazai hitfelekezetek, a társulatok és egyesek sem. Az állam nemcsak maga tart fenn óvodákat, de segélyezi is a többi fentartókat. Az óvoda állítására kötelezhető községek körét tágítja azokkal, melyeknek községi elemi iskolájok nincs s évi adójok tízezer frt. Az óvoda költségeire 3%-os pótadó kivetését engedélyezi. Szegény községeknek jogot ad oly óvodák tartására, melyekben a gyermekeket nem okleveles, de különben arra való egyének testileg gondozzák, szellemileg ápolják; mely óvodáknak tehát nem feladatuk a gyermekeket az óvás mellett «ügyességüknek s értelmüknek korukhoz mért fejlesztése által az elemi népiskolai tanfolyamra előkészíteni». Szervez fi- és nő «óvodai képezdéket» miniszteri tantervvel, két osztálylyal, mintaóvodával s legalább négy tagú

tanári karral. — Az óvodai foglalkozások közé iktatja a «Fröbel-féle gyermekkertekben alkalmazott játékokat», megjegyezvén az indokolásban, hogy «Az óvoda (habár másodsorban) fejlesztő intézet is lévén, a kis gyermekek korukhoz mérten némely oly foglalkozásra és ügyességre taníthatók, melyek nem didaktikai oktatás által is elsajátíthatók, ilyen pl. az ének, a testgyakorlatok és a Fröbel-féle gyermekkertekben alkalmazott némely oly foglalkozás, melyet a tapasztalás a kisdedeknél is czélszerűnek bizonyított (a Fröbel és Köhler-féle játékoknak nem mindegyikét számítom ide)».

Nem czélom e javaslat birálata, sem az 1891 : XV. t.-czikkel való összehasonlítása. Legyen elég konstatálnom, hogy első önálló törvényjavaslatunk szabad szellemével összeforrasztotta a gyakorlati politika követelményeit; nagy vonásokban elénk állította a mai óvodákat, gyermekmenhelyeket és óvónőképző-intézeteket; s ha az óvodába járás kötelezettségét nem mondta ki, ezt Eötvösünk, bizonyára abban a meggyőződésben tette, hogy az óvodák majd magukhoz vonzzák a kisdedeket, s az ideálista bölcs ama édes hitében, hogy a család nevelése tökéletesedni fog és legtöbb esetben nem szorul helyettesítőkre, javítókra.

Ezt a javaslatot az országgyűlés nem is tárgyalta. Pedig nagy alkotója mennyi reménynyel, milyen előrelátó gonddal csüggött rajta! Már póthitelt is kért, hogy e törvény értelmében óvodákra 60, egy óvóképző-intézetre meg 40 ezer forintot fordíthasson még 1870-ben. Ha e tervek valóra válnak, a fejlődés mily magas fokán állana most kisdedóvásügyünk s mennyit nyert volna vele a népnevelés, a nemzet: ki tudná azt csak kiszámítani is? De az, ki abban látta dicső tettekben gazdag életének legnagyobb munkáját és sikerét, ha a népnevelésügyet teljes egészében szabályozhatja; ki lángeszének legtisztább fényével, szivének minden melegével, teremtő erejének összes hatalmával ezt a mezőt akarta virúlóvá, gyümölcsözővé tenni: nem érhette el azt az örömöt, hogy a népnevelésügy alapját, a kisdedóvásügyet törvényesen szervezze. És mi nem nyomhatjuk el benső megilletődésünket, látva, mint teszik sikertelenné a kedvezőtlen körülmények nemünk egy-egy herosá-

nak örök tiszteletünkre méltó s legnemesebb vonzalmunkkal kisért küzdelmeit.

Törvényt nem adhatott nekünk, kisdedóvóknak, Eötvösünk; de örökül hagyta a bölcs pedagógus számos elvét, melyeknek uralkodniok kell óvodáink életében, s melyek közül sok éppen arra hivatott, hogy reájok alapítsuk s belőlök fejleszszük ki kisdedóvásunk helyesebb irányát, gazdagabb jövőjét. Törvények ez elvek, rávésve az ész és szív táblájára, honnan le nem törülhetők soha. Csak nehányat ajánlok most mindazok figyelmébe, kik gyermekek, különösen kisdedek nevelésével foglalkoznak.

«Nem kellene a nevelésnél sohasem felednünk, hogy az észnek, mint a kardnak, hogy haszonvehető legyen, nemcsak élre, de szilárdságra is van szüksége, s hogy a felette sok köszörülés nemcsak élesít, de gyengít is.» (Gondolatok 84. l.) Ki kételkedik e szavak arany igazságában? És mégis mennyire sietünk tömni kisdedeink értelmét s mily izgatott gyorsasággal hajtjuk az elme köszörükövét: a gyakorlást? Mintha az óvodából már kész embereket kellene kibocsátanunk; mintha ott nem üde, mosolygó virágokat kellene óvnunk és nevelnünk, hanem a korai gyümölcsök érlelése volna feladatunk. Azt véljük talán, hogyha gyermekünk fejébe beleraktuk a képzetek garmadáját, már nagygyá tettük lelkületét? Hát a lélek nem volna más, mint életlen kard, melynek élességéhez nem kell egyéb a köszörülésnél? Akkor csak gyűjtsük azt a garmadát, de ne csodálkozzunk, ha súlya alól a gyönge csíra alig bir kiemelkedni. Akkor csak hajtsuk azt a köszörükövet, hadd kopjék a meg nem szilárdulhatott elme és hadd sülyedjen géppé a gyermek, ki öntudatos emberré csak önmunkássága árán emelkedhetik. — Ha azonban belátjuk, hogy rossz úton járunk: akkor ne tegyünk egyebet, mint adjunk alkalmat és eszközt az önmunkásságnak; engedjük játszani kisdedeinket, hadd növekedjenek az önmunkásság küzdelmei és sikerei, a játék búja és örömei között!

Ámde hogyan térhetnénk ma vissza a játék, kivált a szabad játék uralmához? Laikusok és pedagógusok mit mondanának, ha óvodáinkból a szigorú fegyelem hiányzanék; ha a kisded nem parancs-szóra beszélne, dalolna, járna, ennék és innék; ha a neve-

letlen, kiabálni, ugrálni, ágaskodni, hemperegni, lökdösödni merészkednek; ha, a makacs, nem engedné magát a mi drótunkon rángatni, hanem inkább elmulatna egy-egy pálczával, zsineggel, rongygyal vagy nehány társával saját feje és tetszése szerint?! Szinte bűn ezeket ma kimondani is. Hiszen azért vannak óvónők, hogy a kisdedeket szellemi eledellel tömjék, pórázon vezessék, a fegyelem gyeplőjével kormányozzák és képzeletük erejével tenni, alkotni, kedvire mulatni ne engedjék. Kisdedeink nem azért járnak óvodába, hogy ott szellemi étvágyukat, ártatlan örömeiket kielégítsék, szabad fejlődésüket önmunkásságuk révén biztosítsák; nem azért, mert ott minden föltétel megvan, mit növekedésük természet és ész szerint megkövetel: hanem azért, hogy tanuljanak más fejével gondolkozni, más lábán járni, más kezével dolgozni és, talán, más szivével érezni. Nagy merészség volna tőlem, ha az óvodák vagy óvónők fölött pálczát törnék, mikor buzgón igyekszik mind betölteni a nehéz és nemes hivatást, mely reájok várakozik s mikor erős a meggyőződésem, hogy nélkülök a magyar népnevelés czélját el nem érheti. De meg kell vallanom, hogy nem halljuk *Eötvösünk* következő szavait: «A leghatalmasabb ész csak a gyermek gazdag képzelő tehetségében tünik fel; a szilárdságot s kitürést, mely a férfiut egykor a legnagyobb czélok elérésére képessé teendi, csak makacsságból, a tetterőt szilajságból, a bátorságot könnyelműségből vehetjük észre; s ép azon hajlamok s képességek, miknek összege alkotó tehetségünket képezi, a gyermeknél sokszor csak azon szenvedélyben mutatkozik, melylyel mindent, mi kezébe jő, elront. S lehet-e hát nagyobb képtelenség, mint azoké, kik, mintha a nevelésnek csak az lenne feladása, hogy a gyermekek a háznál minél kevesebb alkalmatlanságot okozzanak, a zajos elevenséget, melyben csak a gyermekben túláradó életerő nyilatkozik, elnyomni, a gazdag képzeletnek szárnyait elbénitani akarják, fáradva szüntelen, hogy növendékök csendes és módos, hogy józan s megfontoló legyen és végre, miután tiz éves korában a legjobban nevelt gyermeknek mondatott, középszerű és sokszor annál is kisebb emberré váljék». (Gondolatok.) Ez a gondolat, mely azt mondja nekünk: engedjünk több szabadságot gyerme-

keinknek a közös nevelésben is; ne akgassuk a gyümölcsöt kisdedeinkre, hanem hagyjuk virágozni őket, hogy aztán önmaguk teremjék meg az egyén, az emberiség legnemesebb gyümölcseit; ne nyomjuk el a képzeletet és önmunkásságot, mert ezek nélkül emberi fejlődés nincsen; ne bénítsuk, ne igyekezzünk kiirtani azokat az erőket, melyeket mi hibáknak látunk, hanem, mint a romboló elemek hatalmát, alkalmas módon irányítsuk és használjuk fel az egyén és az emberiség boldogulására; — ez a gondolat legyen vezérünk a nevelés javításában.

És ezt a munkát nem szabad kicsinyelnünk, a kisdedek nevelésének javításában nem szabad késlekednünk és elfáradnunk sohasem. «Habár Lethe választja is el a férfit élete első korától: csak az lép ki a tulsó parton, ki az innensőn beszállt, arany, ha salakját, salak, ha aranyát vevé el nevelése». (Karthausi.) Ez a meggyőződés buzdítson ama kitartó munkára, melylyel a nevelés terén *Eötvös* eszméinek megvalósításáért harczolunk. S a nevelésnek ama kétélű hatalma, mely aranynyá és salakká egyiránt teheti a kisdedet: gyűjtsön együvé minket a munkások sorába; kik rendíthetetlen hittel és a lelkesedés erejével küzdenek a halhatatlan eszmék győzedelmeért. S ki tagadhatná, hogy *Eötvösünk* legméltóbb emlékjele: a szeretet munkájának diadala. Azé a szeretetté, mely olyan a nevelésben, mint a kikelet napsugára: szabaddá tesz, életre kelt, nevel és az öröm józan derűjét árasztja szerteszét. Azé a szeretetté, mely itt munkálkodik a ma ünneplő egyesületben s tettre szólít *Eötvös* nagy nevével és itt élő szellemében. Tettre szólít; vajha egy se volna köztünk, ki munkába ne állana!

Hiszen ő mondá: «Legboldogabb az, kinek legtöbb dolga van a világon». (Nővérek.)

Tehát előre, dolgozzunk!

Budapest. *Peres Sándor.*

A BUDAPESTI KIR. KATH. TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZET.

(Befejező közlemény.)

Az 1866. évi február 3-án örömünnepet ül az intézet. Erzsébet királyasszony tünteti azt ki legmagasabb látogatásával, meghallgatja a növendékek feleleteit és magyar nyelven tudakozódik Molnár László igazgató-tanárnál az általa előadott tantárgyakról, a növendékek magaviseletéről és haladásáról. A szeretett királyasszony ajkairól elhangzott magyar szó leirhatlan lelkesedést gyújt a növendékek ifjú sziveiben. Nyomban elhatározzák Molnár László indítványára az intézeti élet ezen magasztos mozzanatát oly módon megörökíteni, hogy közös adakozás útján, — melyhez Molnár László 5 aranynyal járul — megfestetik királyné Ő Felsége életnagyságú arczképét. A szép terv megvalósul, s a becses olajfestményű arczkép ma is legfőbb díszét képezi ama tanintézetnek, melyet Erzsébet királynő azon ünnepélyes órában avatott fel igazán magyar nőnevelési intézetté, felavatta pedig azzá királyi ajkairól oly édesen csengő magyar beszédével!

*

Ez időben a tanulmányi alapból négy 42 frtos ösztöndíj engedélyeznek az intézet részére, melyeket a tantestület másodéves kitünő növendékei közt oszt ki. Ösztöndíjért folyamodhatik oly növendék, a ki mint elsőéves példás magaviselete, ajánlatos alkalmazása és kitünő előmenetele által kiválik társnői közül.

Kihirdettetvén az 1868: 38. népoktatási t. cz., a kir. kath. tanítóképző intézetet is ennek alapján kelle ujjászervezni.

Tantermek és tanerők szaporítása válik szükségessé. Nehezen megvalósítható feladat, midőn az állam épen nem segélyezte a

tanulmányi alapból is csak szerény összeggel fenntartott kath. képezdéket.

Szerencséje az intézetnek, hogy oly buzgó és erélyes igazgatót nyer Pellet Józsefben, a budapesti kath. népoktatási tanintézetek igazgatójában, a ki fáradhatlan ügyszeretetével minden tőle telhetőt megtesz, hogy a fennmaradt kath. tanintézetek megállhassák helyüket a kellő anyagi és szellemi erőkkel rendelkező állami és fővárosi tanintézetek mellett. Kieszközli a három évfolyamuvá kibővült képezdénél megkivántató tanerőket és helyiségeket, s midőn az intézet akkori főnöknője, Kröszlényi Pogner Amália, több tanterem átengedésétől vonakodnék, állásától elmozdittatja. Molnár László képző-tanár részére az áll. képezdék példájára kieszközli 1871-ben a herczegprimásnál az igazgató-tanári czímet «dicséretes szakavatottsággal és kiváló buzgósággal való működése elismeréseül». A tanári testület anyagi helyzetének javítása is Pellet érdeme.

Ugyanis az igazgató-tanár fizetését 840 frtról 1000 frtra, a vallástanárét 105-ről 130-ra, az énektanárét 80-ról 200-ra, a rajztanárét 80-ról 140-re, a szépirási tanárét 80-ról 100 frtra emelteti fel. Ezenkívül az Angol-Kisasszonyok intézetének is eszközöl ki 220 frtnyi évi segélyösszeget a tantermek takarítása és fűtése fejében.

A tanitóképzőintézet Pellet buzgólkodása folytán az 1868 : 38. t. cz. alapján az 1870—71. tanévben a püspöki kar által kiadott új tanterv szerint ujjászervezletik. A tanerők és az általuk előadott tantárgyak most a következők:

1. Novák Lajos, esztergomi áldozár és a bpesti kir. kath. gimnázium tanára, tanítja a vallástant. 2. Molnár László, kép. igazgató-tanár, tanítja a nevelés- és oktatástant történeti alapon, a magyar nyelvet, a közönséges és műirálytant és számtant. 3. Kronovszky Róza, angol-kisasszony, a német nyelvet. 4. Ellenbach Etelka, angol-kisasszony, a földrajzt, természet- és vegytant. 5. Sántha Antónia, angol-kisasszony, az egyetemes és hazai történetet az alkotmánytannal. 6. Tröster Mária, angol-kisasszony, a természetrajzot, gazdaságtant és háztartástant. 7. Mussárt Mária, angol-kisasszony, a női kézimunkákat. 8. Unger Albertin, angol kisasszony, vezeti a vallásgyakorlatokat és mint osztályfőnök őrködik a fegyelem felett. 9. Ságh József, fővárosi tanító, a szépirást tanítja. 10. Kneiffel Antal, krisztina-

városi karnagy, az énektanár. 11. Steglehner Károly, akad. műfestész, a rajztanár.

Schreiber Janka főnöknő 24.000 frt költséggel új helyiségeket építtet a három évfolyamuvá kibővült tanítónőképző-intézet számára, melyeket azonban 1893-ban, a zárda kiépítése alkalmából ismét lebontottak.

Az új tanterv szerint az 1870/1 tanév végével az ugyanazon tanév elsőéves növendékei a II. és III. osztály hallgatására utasíttatnak, a másodévesek pedig csak egy gyakorlati év után bocsáttatnak tanképesítő vizsgálatra, melynek sikeres letevése után nyerhetnek oklevelet *népiskolai tanítóságra.*

Az új szervezettel párhuzamosan javulnak a taneszközök, tankönyvek is. A kormány által a reálismeretek és szép ügyességek tanítására kiadott taneszközöket a beiratási díjakból szerzi be az intézet.

Az 1886 : 38. t. cz. értelmében a nevelés- és oktatástan ezentúl történelmi alapon kezelendő. Minthogy a magyar nemzeti nőnevelésnek megfelelő ilyen tankönyv eddig nem létezett. Molnár László megírja a «Neveléstörténelem» cz. jeles könyvét, melyben nemcsak a magyar neveléstörténelmet adja elő összefüggő egészben, hanem igazságot szolgáltatva minden nemzetnek és felekezetnek, figyelembe véve mind a két nem nevelését, kiváló elismeréssel adózik a kath. egyház által a nemzeti nevelés terén kifejtett érdemeinek.*

Az 1871—72. tanévvel kezdé a főváros népiskoláinál a rendes női kézimunkatanítók alkalmazását. A tanítóképzőben mind sűrűbben jelentkeznek női kézimunkatanítóságra képesítő vizsgálatra. Égető szükségnek bizonyulván egy, a női kézimunkatanítás módszerét tárgyaló magyar tankönyv, Molnár megírja «A női kézimunka módszere czimű hézagpótló munkáját.

Minthogy az intézetben eddig használt Bárány-féle «Tanítók

* L. a. «Népnev. Lapja» 1876. évf. 8. sz.-ban megjelent dr. Márky József, és a «Népiskolai Tanügy» 1876. évf. 8. sz.-ban megjelent Szulik elismerő sat. birálatait.

Könyve» kizárólag férfitanítóképezdék részére iratott és a nemzeti nőnevelés speciális czéljait semmi figyelembe nem veszi, Molnár pihenést nem ismerő tevékenysége ezt a hézagot is hasznosan pótolgatja. Így jelennek meg gyors egymásutánban a következő nőnevelési és oktatási munkái: «Embertan» (1878), «Neveléstan» (1879), «Általános tanítástan» (1881), «Anyanyelvtanítás (1882), «Számtanítás» (1883), «Neveléstörténelem» II. kiad. (1884). «Reáliák és szépügyességek tanítása» (1886). — Ezenkívül ír még két speciális munkát serdülő leányok olvasmányaképen: «Atyai tanács egyetlen leányomnak» és «A leánykák élete».

Az 1883. év jun. 30-án Pellet J. esztergomi kanonokká neveztetvén ki, helyét Schiffer Ferencz, belvárosi segédlelkész foglalja el, mig a kath. népiskolák igazgatásával — a képzőintézetekétől különválva — az illető kerületek plébánosai bizatnak meg. Az 1891/2. tanévben dr. Mayer István érseki helynököt dr. Rosival István követi a főegyházmegyei tanfelügyelőségben, 1893/4 óta pedig dr. Komlóssy Ferencz tölti be e fontos állást, a kiben a magyar tanítónőképzés ügye eszményi czélokért lelkesülni tudó, magas műveltségű vezetőt nyer.

Az 1892/3. tanévben a tanítóképző négy évfolyamúvá lesz kibővítve. Tanterve a «Tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesülete» részéről a nagymlgú miniszter úrhoz benyujtott II. emlékirat alapján a helyi viszonyokhoz alkalmazva újjászerveztetik. Ezen tanévben a III. évfolyamot végzett növendékek az eddig szokásos gyakorlati év helyett a IV. évfolyam hallgatására utasíttatnak.

Egyben az I. és II. évfolyam hallgatói a négy évfolyamra kiszabott tananyag bevégzésére kötelezteteknek.

Az 1892/3 tanév záró jelentése szerint a tanári testület ezen tanévben a következő:

1. Schiffer Ferencz, igazgató és a III. évfolyam számtanára. 2. Molnár László, igazgató-tanár, a nevelés-oktatástan és a magyar nyelv tanára. 3. Gulyás Béla, férfitanítóképezdei igazgató, az I. és II. évfolyam számtanára. 4. Tröster Mária és Krenedics Mária, angol-kisasszonyok, a reálismereteket tanítják. 5. Oswald Mária, angol-kisasszony a német nyelvet. 6. Cornel Anna, angol-kisasszony, a női kézimunkát. 7. Wittinger János a szépirást. 8. Györgyi Kálmán a rajzot és Vavrinecz Mór az éneket tanítja.

Bár az intézet már a megelőző tanévben a négy évfolyamú tanítóképzők mintájára szervezték, ezen újjászervezés a nmltgú miniszter úrnak 1881. aug. 26-án kibocsátott tanterve alapján ujabb módosítást nyer. A tantestületben is áll be változás, a mennyiben Novák Lajos felhalmozott teendői miatt állásától megválik, és helyette Schiffer Ferencz veszi át a vallásoktatást. A felsőbb mennyiségtan tanítására Szenessy Mihály, községi polgári iskolai tanító vállalkozik díjtalanul, végre az intézet igazgatójává Almási Mária, főnöknő neveztetik ki. Az 1893/4 tanév elején nyilik meg az intézetnél a felsőbb leánynöveldétől különvált képezdei internátus. Ifjusági könyvtára nincs a képezdének mindeddig. Hogy a tanítójelöltek az egyesületi életben nem vesznek részt, helyes! Éljenek egészen a tanulmányaiknak.

A tanári testület bizonnyal felhívja figyelmüket azon pedagogiai egyletekre, melyeket majdan tanítónőkorukban támogatniok kellend.

Az intézet alapítása idejétől: 1856/7-től az új népiskolai törvény behozataláig: 1870—71. tanévig összesen 504 jelölt nyert tanképesítést. Ezek közül elemi- és főelemi tanítóságra 410, kézimunkatanítóságra 94.

Igazgató-tanácsa nincs a tanítónőképzőnek, mert az igazgató az egyházi hatósághoz terjeszti fel az elintézendő ügyeket. A zárvizsgálatok a vallás- és közoktatási miniszter urnak az 1892. évben 12.152. sz. a. kibocsátott vizsgálati szabályzat alapján tartatnak meg.

Ezeken, a közönség kizárásával, a főegyházmegyei tanfelügyelő elnököl, és a kir. tanfelügyelő is részt vesz.

A kir. kath. tanítónőképző-intézetből kikerült tanítónők a haza mindenrendű leányiskoláiban működnek: állami elemi és polgári tanítónőképzőkben, polgári- és felső leánytanodákban, magán-nevelőintézetekben és családi körben, legnagyobb számmal azonban a fő- és székváros népiskoláiban melyekben — karöltve az állami képezdékből kikerült derék társnőikkel — nemzeti és valláserkölcsi szellemben terjesztik a műveltség áldásait és magyarosítják az idegenajku közönséget, magyarrá nevelvén előbb az

Részletes statisztikai táblázat 1856—1870-ig.

Tanév	Rendes tanulók		Tanképesitést nyertek		Magánvizsgálat utján képesíttettek			A tanképesitettek száma összesen
	I. évesek	II. évesek	főelemi tanodákra	elemi tanodákra	főelemi tanodákra	elemi tanodákra	női kézimunka tanitóságra	
1856—57	49	—	—	—	2	3	16	21
1857—58	20	26	21	5	3	2	4	35
1858—59	34	16	14	2	2	3	9	30
1859—60	21	16	11	4	1	4	8	28
1860—61	26	22	10	11	10	10	11	52
1861—62	16	17	7	8	2	2	3	22
1862—63	18	15	6	9	2	2	8	27
1863—64	33	15	6	9	—	4	8	27
1864—65	40	30	12	15	1	2	5	35
1865—66	30	32	17	11	2	14	4	48
1866—67	40	26	13	11	1	10	3	38
1867—68	27	33	8	23	3	7	6	47
1868—69	48	25	9	12	4	8	4	37
1869—70	40	31	14	14	12	12	5	57
							Összesen	504

Az 1870/71. tanévtől az 1893/94. tanévig tanitónői és kézimunka-tanitónői oklevelet nyert növendékek számának statisztikai kimutatása

Tanév	Vizsgálatot tett	Tanképesitést nyert		Összesen oklevelet nyert
		népiskolai-tanitóságra	női kézimunka-tanitóságra	
1870—71	20	20	2	22
1871—72	20	20	33*	53
1872—73	19	19	25	44
1873—74	24	24	22	46
1874—75	29	27	41	68
1875—76	43	43	12	55
1876—77	47	44	5	49
1877—78	43	43	3	46
1878—79	64	63	4	67
1879—80	42	42	5	47
1880—81	41	50	3	53
1881—82	50	49	4	53
1882—83	53	48	5	53
1883—84	44	44	0	44
1884—85	56	53	1	54
1885—86	51	50	0	50
1886—87	43	42	1	43
1887—88	65	62	2	64
1888—89	56	55	1	56
1889—90	65	60	3	63
1890—91	50	50	0	50
1891—92	47	33	1	34
1892—93	69	66	0	66
1893—94	45	44	0	44
			Összesen	1224

Az intézet megnyitásától 1856-tól 1894-ig összesen 1728

* Ezen tanévben kezd a főváros népiskoláiban külön kézimunka-tanitónöket alkalmazni.

ifju nemzedéket. Legyen szabad szerénytelenség nélkül idéznünk a fő- és székvárosi kir. tanfelügyelő urnak az 1891. évi jelentésében foglalt reánk vonatkozó rövid, de igen-igen becses passzust: «A fővárosi tanítónők képzettsége megfelelő, sőt dicséretre méltó».

*

Az 1893—4. tanévben érzékeny veszteség éri az intézetet: Molnár László, ig. tanár, már a szünidőben súlyosan megbetegedvén, 6 havi szabadságot kap megrendült egészsége helyreállítása végett. De a 44 évi nehéz szolgálat túlfeszített tanári és irodalmi munkássága, az állásától elválaszthatlan lelki keserűségek megtörték a hajthatlannak, örökifjunak látszó tanférfiu egészségét.

Az 1894—5. tanévvel búcsút vesz azon pályától, melylyel egész lénye összeforrt volt.

Molnár Lászlóval a legrokonszenvesebb alakok egyike lép le a tanszékről, a ki tanítványai tiszteletét, szeretetét egyszerű eszközökkel: ritka türelme, gyengéd, szinte nőies bánásmódja, igazságszeretete és hivatalos kötelességei teljesítésénél tanusított lelkiismeretes pontossága által tudta megnyerni és mindvégig megőrizni.

Nemcsak tanítója, jóakaró atyja volt ő növendékeinek mindenha, a kinél soha senki nagyobbra nem becsülte bennük a szorgalmat és tehetséget, soha senki őszintébb örömmel nem kisérte sikereiket, a kiknek sorsában soha senki melegebb részvéttel nem osztozott, midőn előtte el-elpanaszkodtak a hivatalos pályájukon eléjük gördülő nehézségekről.

A jó Isten fizessen neki végtelen szivjóságáért, nagy fáradságáért azzal a testi-lelki zavartalan nyugalommal, melyet áldásdúsan megfutott pályája végén oly becsületesen kiérdemelt. Hálás tanítványainak hű emlékezése mindenkor vele lesz.

Budapest.

Nemecskay Irma.

A KÜLFÖLDI FELSŐBB LEÁNYISKOLÁK FOGALMAZÁSI GYAKORLATAI.

Átlapozva az «Enseignement secondaire des jeunes filles» című franczia, pedagógiai folyóiratot, feltünt, hogy a füzeteknek legnagyobb részét felsőbb leányiskolai növendékek irásbeli dolgozatai töltik be. A ki maga is a magyar nyelv tanításával foglalkozik, nem könnyen határozza el magát arra, hogy a saját növendékeinek fogalmazási gyakorlatain kívül még a franczia, orosz, belga vagy olasz felsőbb leányiskolákban készült franczia feladatokat is áttanulmányozza. De egy-egy érdekesebb théma akaratlanul is megragadta figyelmemet s észre sem vettem jóformán, hogy egyik dolgozat után a másikat olvasom el. S ez talán nem is történt minden haszon nélkül, mert míg egyrészt megismertem azt a kört, a melyből a külföldi leányiskolákban az irásbeli dolgozatok tárgyát merítik, másrészt fogalmat nyertem arról a mértékről is, melyhez a fogalmazási gyakorlatokat ott mérik. Bár a mi intézeteinknek a külföldiektől való eltérő szervezete és némely esetben eltérő czélja is nem igen engedi meg a mi magyar feladatainknak a külföldi dolgozatokkal való összehasonlítását, annyit legalább meg szeretnék tenni, hogy az olvasott dolgozatokról egy kis átnézetet nyujtsak, ehhez óhajtanám csatolni benyomásom alapján keletkezett szerény észrevételeimet is.

A franczia felsőbb leányiskolákban készült feladatokon kívül orosz, belga, svájczi és olasz hasonló fokon álló intézetek növendékeinek franczia nyelvi dolgozatai is találnak a folyóiratban helyet, sőt örvendetes meglepetésemre szolgált, midőn láttam, hogy a kolozsvári felsőbb leányiskolából is került oda nehány fogalmazási gyakorlat.

A franczia felsőbb leányiskolákban készült irásbeli feladatok közül az említett folyóiratnak 1894. évfolyamában a következőket közlik: «Trop-tard», «Szelidséggel többre mehetünk, mint a hevességgel», «A paraszt és az ügyvéd»; valamennyit több kidolgozásban. Ezek között különösen nehány tünik fel: egy 15 esztendős leány pl. annak a thémának az illusztrálására, hogy «Későn érkezett», egy egész kis regényt gondol ki. Egy erdész szerelmi féltékenységből boszút akar állani szerencsés vetélytársán. A boszú előre nem látható véletlen folytán nemcsak a vetélytársat, hanem a szeretett leányt is éri. Mind a kettő meghal. A lelkiismereti furdalásoktól gyötrött bűnös későn érkezik a megmentésükre, s ugyanazon hullámokban keres örök feledést, a melyekben az ő boszúja folytán szeretett Marie-ja is meglelte a halált.

Ugyanilyen czímen egy másik növendék azt irja le, hogy egy könnyelmü ifju — kit anyja halálos ágyához hívnak — nem tud a kártyajátéktól megválni. Midőn mindenét elvesztve végre hazasiet — már későn érkezik, édes anyját halva találja.

E két feladatban a tárgy megvilágítására kiválasztott példák nem illenek bele az iskola körébe, míg a többiek ilyen szempontból nem eshetnek kifogás alá. Különösen kiemelendő az a feladat, melyben egy 16 esztendős leány egy kis, daczos fiú példáján, kit nevelőnője szelidséggel javított meg, azt a tételt bizonyítja be, hogy: szelídséggel többre mehetünk, mint a hevességgel.

Ha valamennyi feladatot összevetjük, észreveszszük, hogy azoknak tárgyai különösen a képzelő tehetség fejlesztésére alkalmasak. A növendékek a mellett hozzászokhatnak az élénk elbeszéléshez, sőt némely helyen a lelkiállapotok feltüntetésére, tehát belső figyelmes szemléletre is nyílik alkalmuk. Nagy mértékben fejlődhetik a növendékek önállósága is; bár ez nem mindég helyes irányban történik, a mennyiben a növendékek tételeik megvilágitására épen nem az iskola körébe illő példákat és motivumokat használnak fel, milyenek — a mint láttuk — a féltékenység és a játék szenvedélye. Dicsérendő e feladatokban általában az elbeszélés könnyedsége, folyékonysága. A növendékek ügyességére és gyakorlottságára vall, hogy csak a jellemzőre fordítván figyelmüket,

rövid dolgozatban is befejezett képet tudnak a felvett thémáról nyujtani. Kellemes, könnyed, vonzó feladatok ezek, s az ember szinte észrevenni véli már ezeken az iskolai dolgozatokon is ama tulajdonságok csiráját, a melyek általában jellemzik a franczia irókat.

Az orosz felsőbb fokú leánynevelő intézetek növendékeinek következő czímű dolgozatait közlik az említett folyóiratban: Jellemezze Racine Iphigeniá-ját. Corneille Cid-jének jellemzése. Molière vígjátékainak fő typusai. Oblomoff; Szt.-Pétervár alapítása stb.

A mint a felsorolt thémákból is látható, az orosz gymnasedes demoiselles-ekben készült irásbeli feladatok inkább tárgyhoz kötöttek s az irodalmi és történeti tanítás szolgálatában állanak. Az invenczió, a képzelőtehetség fejlődésére itt nem nyílik oly bő alkalom, mint a franczia felsőbb leányiskolákban készült irásbeli feladatoknál, de annál több a pontos megfigyelésre és a megfigyelteknek logikus visszaadására. Az oroszországi franczia feladatokban nincs meg az elbeszélésnek ama könnyűsége, mely a franczia irásbeli dolgozatokon feltünt, sőt néha a gondolatmenettel együtt a stylus is kissé nehézkes. Ez utóbbi körülmény talán annak tulajdonítható, hogy a franczia nyelvnek finom árnyalatait és fordulatait az orosz növendékek nem ismerhetik oly tökéletesen és nem használhatják fel oly ügyességgel, mint a francziák.

Az előbbiektől eltérően a Belgiumból küldött dolgozatok tételeiben nagy változatosságot találunk. E tárgyak egy része a történeti és irodalmi oktatással áll szoros kapcsolatban; ilyenek pl.: «Mikor tekintjük testvéreinknek Antigonét, Iphigeniát, Philippeát, Laure de Coigny-t stb.? vagy: «Milyen megegyező erkölcsi vonásokat talál Molière tudós női és ama kor tudákos női között?» E thémákat többen is fejtegetik, de különös figyelmet érdemel az első tételt fejtegető, ama növendék feladata, a ki megható képekben kimutatja, hogy a fentebb említett hősnőkkel testvérként akkor érezünk, mikor a haza, szülőink és testvéreink, kötelességeink és az élet vagy lét szeretetéről van szó, mely érzéseknek ők mintegy a képviselőik.

A többi feladatok — nehány kivételével — tisztán elmélkedő

természetűek, még pedig vagy komoly elmélkedések, vagy könnyed elmefuttatások. Ilyenek pl.: Legyünk vígak! Bebizonyítása annak, hogy a víg kedélyű embernek az élete kedvesebb, küzdelme könnyebb, sikere biztosabb, mint a komoré. Ilyen théma még: Azt mondják gyakran, hogy a családi körben az illemszabályokra nem kell szigorú tekintettel lenni; mi a véleménye erről a tárgyról? A növendékek igen ügyesen mutatják ki azt, hogy a családi körben csak azokra az illemszabályokra nem kell tekintettel lenni, melyeket a társadalom teremtett meg, de szigorúan kell megtartani azokat, a melyekre a szív, a szeretet és hála vezeti az embert. Elmélkedő dolgozatok továbbá «A tűzhely mellett» czímüek. Nagyobbára lazán összefüggő gondolatok sorozata, melyeket a tűz látása ébreszt az emberben. Végre a «L'imprevu» czímű feladatokban arról elmélkednek a növendékek, hogy milyen szerencse a legtöbb esetben, ha az ember a jövőbe nem láthat.

A felsorolt thémák különböző természete mellett, arra nyilik alkalom, hogy a növendékek észbeli tehetsége többoldalúlag kifejlődhessék. E feladatokat 15—18 éves leányok készítették, s igazán dicséretet érdemel a gondosság, alapos ismeret és logikai gondolkozás, melyet a növendékek e nehezebb tárgyú feladatok kidolgozásánál elárulnak, úgy hogy egy-egy dolgozat mellett szinte elfelejti az ember, hogy iskolai, fogalmazási gyakorlatot olvas.

A már említetteken kívül a genfi felsőbb leánynevelő intézeti növendékek franczia dolgozatainak egész sorozatát ismerhetjük meg a szóban levő folyóiratból. E feladatokat 16—19 éves növendékek készítették. Java részük a természetrajz, vegytan és physika szolgálatában áll, milyenek pl. Archimedes elve, Az ivóvizről stb.; továbbá a természetrajz-, neveléstanba, a történelembe vagy irodalomba vágó dolgozatok. Az utóbbiak közé tartozik pl. a következő czímű: Irjon jellemképet egy tudós nőről, a kinek Molière szerint «mindenről legyen fogalma». Hogy kell a tudományok mai állása mellett ezt a tanácsot megfogadni? Mint igen különös thémát emelem ki a következőt: «Tételezze fel, hogy Mdme de Sevigné elolvassa La Fontaine meséinek egyik kötetét és megírja e könyvről nyert benyomásait unokatestvérének, Bussy Rabutinnek.»

A növendék igen jól beleéli magát abba a kellemes, csevegő, szellemes modorba, a melyben Mdme de Sevigné ír, de egyéniségének teljes rovására, pedig ezt még a növendékek irásbeli dolgozataiból sem szivesen engedi el az ember. Sokkal nagyobb terük nyilik a növendékeknek egyéniségük megismertetésére a «Caillouse du chemin» című dolgozatok kifejtésénél. Valamennyi növendék az utunkon levő kavicsokat az élet bajaihoz hasonlítja, s az egyik igen ügyes, szellemes dolgozatban azt tanácsolja az embernek, hogy vagy gördítse el ezeket élte útjából, vagy tanuljon meg nagyot lépni, hogy átléphesse azokat.

Hátra volna még a Mailandból került irásbeli dolgozatok rövid áttekintése. Míg eme feladatok elolvasása közben részint az tünik fel, hogy a fogalmazási gyakorlatok legnagyobb része különösen a képzelőtehetség kifejlesztésére szolgál, másrészt azt csodálja az ember, hogy a derült egű Itália földjén annyi borús, melancholikus hangulatú feladat készül. A kitüzött thémák olyan szomorú irányba terelik a növendékek képzeletét, a mely reménhetőleg csak a legritkább esetben felel meg egy 15—18 éves leány tapasztalatának és életismeretének. Ilyenek pl. a «Seule» című dolgozatok, a melyek azt mutatják meg, hogy az élet különböző körülményei között milyen szomorú dolog egyedül maradni. A «Chemin faisant» címüben pedig egy olyan szegény gyermekkel ismerkedünk meg, a kinek a karácsony estéjén fájó szivvel megcsodált kirakatok pompájából semmi sem jut. Valósággal gyászosak a «Le respect qu'inspire un grand malheur» és a «Les meubles de luxe ont remplacé les anciens dans la vieille maison» címüek és igazi tragikus tárgya van a «Le conseil du vieillard» című feladatnak, a mely egy engedetlen s engedetlensége folytán véletlen gyilkosságot elkövetett fiunak gyötrő lelkiállapotával ismertet meg bennünket.

A szomorú tárgyú dolgozatok között kivételt képeznek az «Autour de la lampe» című kedves genre-képek, melyek között nehány sikerült, jellemző feladat van, bár nehány kissé szintelen kép is akad közöttük, a mi tekintettel arra, hogy e feladatokat 15 esztendős leányok készitették, elnézést érdemel.

Végül nem hagyhatom említés nélkül, hogy a kolozsvári felsőbb leányiskolából milyen ügyesen fogalmazott franczia feladatokat közölnek az említett folyóiratban. A feladatoknak czíme: «Notre directrice nous demande, pourquoi nous aimons la poésie: Jaques de Béranger.» Valóban örvendetes, hogy a kolozsvári felsőbb leányiskolában a növendékek oly mértékben sajátítják el a franczia nyelvet, hogy az e nyelven készült feladatok franczia folyóiratban is megállják a helyüket.

Ezek volnának az «Enseignement secondair des jeunes filles» czímű folyóiratnak tavalyi évfolyamában közlött iskolai feladatok. Általában azzal a benyomással búcsúzom tőlük, hogy a külföldi felsőbb leányiskolákban nagy fokú fogalmazási ügyességre tesznek szert a növendékek. Feltünt különösen, hogy a dolgozatok mellé vagy a szöveg alá irott javító megjegyzések sohasem vonatkoznak a grammatikai hibákra, hanem vagy az irálytan kellékeire vagy az ú. n. tárgyi hibákra. Lehetséges-e, hogy a külföldi felsőbb leányiskolák növendékei már nem vétenek a grammatika ellen, vagy valószinűbb-e, hogy e vétségeket nem nyomtatták ki? Azt hiszem ez utóbbi eset áll fenn; mert ha az előbbit kellene feltételeznünk, akkor a mi felsőbb leányiskoláink magyar nyelvi dolgozatai legalább ebben a tekintetben a külföldiek mögött állanának; hogy különben megközelítik-e a mi feladataink a külföldiek színvonalát, annak a megállapítására nincs módom, nem lévén áttekintésem több iskola magyar nyelvi fogalmazási gyakorlatai felett. A mi iskoláink e tekintetben teljesen elszigetelten állanak egymástól. Hisz az is ritka eset, hogy valamely felsőbb leányiskolában az évközben készített irásbeli feladatok czímeit közölnék, de arra meg épenséggel nem talál az ember alkalmat, hogy más iskolákban kidolgozott fogalmazási gyakorlatokat olvashatna. Ennek egyik oka természetesen az, hogy iskolai feladatok kinyomtatására nincs folyóiratunk, de ennek hiányában legalább annyit megtehetne minden felsőbb vagy polgári leányiskola, hogy évi értesítőjében közöljön az évközben készült irásbeli feladatok közül nehányat, a melyek áttekintést nyujtanának a feladatok thémáin kivül még azok feldolgozási módjáról és színvonaláról is.

Nem mulaszthatom el itt annak a megemlítését sem, hogy a felsőbb leányiskolai magyar irásbeli dolgozatok összehasonlítására a közeledő kiállításra összegyűlő feladatok fognak jó alkalmat szolgáltatni. A ki annyi fáradságot vesz maga magának, hogy ezt az összehasonlítást megtegye, az olyan munkát fog végezni, a melynek leányiskoláink s azok tanítói egyaránt nagy hasznát fogják látni.

Budapest.

Weiss Rózsi.

AZ ÉVI ÉRTESÍTŐKRŐL.

A «Nemzeti Nőnevelés» megelőző * számaiban közölte s a beküldött értesítők kivonatait; még pedig minden megjegyzés nélkül, lehetőleg feltüntetni igyekezve az iskola anyagi és szellemi életét. Lehetőleg, mondom, mert nagyon sok esetben nehány statisztikai adatnál egyéb az értesítőkben található nem volt. Ezért most bátorságot veszek magamnak T. Szerkesztőnk becses engedelmével, hogy az értesítőkre nehány olyan megjegyzésemet elmondjam, melyek az értesítők szemléjének olvasásakor merültek fel lelkemben.

Az értesítők egy egész évi terhes munkáról számolnak be; azért azoknak szerkesztésére, összeállítására nagy gondot kell fordítani, és e mellett úgy kell összeállítani, hogy azokból a hozzá nem értő laikus (szülő) is, különösen hármat láthasson meg: a fentartó testület, (felekezet, község vagy állam) áldozatkészségét; a tanári testület buzgalmát, tevékenységét; és végre a növendékek előhaladását. A mi nem ezen három fődologra vonatkozik, azt mind mellőzném az értesítőből.

A fentartó testület, község vagy állam áldozatkészségét az igazgatói jelentésben kell kiemelni; itt kell felemlíteni mindazt, a mit a fentartó az iskolára részint anyagilag, részint erkölcsileg áldoz. Például az iskolai felszerelések gyarapodását is itt kellene felemlíteni; de természetesen nem úgy, mint azt némely értesítőben láttam, hogy nem csak a felszerelések, hanem még az ifjusági és tanári könyvtári könyvek is czímeikkel együtt közölve vannak és így ez maga elfoglal 5—6 oldalt. Ha azonban a fentartó ily czé-

* L. a mult évi szept.—decz. számokat. Szerk.

lokra nem áldoz, azt is meg kell említeni. Egészen helyén való az ily megjegyzés is, a mit egy értesítő igazgatói jelentéséből olvastam: t. i. hogy «az iskola hiányos felszerelése egyáltalában semmivel sem gyarapodott.»

Helyén valónak tartanám közölni, a kiadásokból megállapítva azt is, hogy mennyibe kerül az iskolában egy tanitónak a tanitása. A szülők nagy része azt hiszi, hogy az 5—10 frt tandíjjal minden fedezve van. Hadd látná a szülő, hogy mennyi anyagi áldozatba kerül egy iskola fentartása.

Ezen kívül minden más, a mi az iskolaévben történik, az igazgatói jelentésbe tartozik; mert az igazgatói jelentés az iskola egy évi története.

A tanári testület buzgalma, tevékenységének kimutatására jó közölni az elvégzett tananyagot is, de természetesen ezt lelkiismeretesen kellene csinálni, mert különben nincs semmi értéke. A hivatalos tantervet elvégzett tananyag gyanánt közölni, mint ezt több helyen láttam, felesleges.

Tudok oly esetet is, a hol az igazgató be sem kérte az elvégzett anyagot a tanároktól, egyszerüen csak közölte a hivatalos tantervet. Ennek aztán káros nevelői hatása is van; mert egy pár értelmesebb gyermek még is csak megnézi, hogy mit is tanult ő egész éven át, ott aztán látja, hogy jó részben más van, mint a mit tanult. Mit gondol az ilyen gyermek magában?!

Közölni kell a tanári testület névsorát is, de természetesen nem úgy, mint azt sok értesítőben lehet látni. A tanári testület névsorának a közlése nem reklámnak, hanem a tevékenységének a feltüntetésére kell. Azért az ilyen nem helyeselhető: N. N. mennyiség és természettudományi tárgyakból polgári iskolákra képesített tanár, (tanár alatt férfit és nőt is értek, különbséget a kettő között azért nem teszek, mert a magyar nyelv nemi különbséget nem ismer), okleveles franczia nyelvmester, a M. D. E. választmányi tagja, a Felső- nép- és Polgáriskola-Egyesület rendes tagja, stb. és csak aztán jön, hogy mit csinál az iskolánál. Pedig nem az a fő, hogy az illető hány egyesületnek fizet tagsági dijat; mert abból csak arra lehet következtetni, hogy milyen jó módu,

(és arra, hogy milyen áldozatra kész) fontosabb azt tudni, mit mivel az iskolánál, azaz, hogy mily tárgyakat hány órán át tanít.

Én tehát a név után még azt sem tenném utána, hogy mily fokú iskolára van az illető képesítve; de sőt még azt sem, hogy mily tárgyakra. (Pedig az fontos. Gyakran az tünik ki, hogy a tantárgyak felosztásánál a képesítés tárgyaira nincs kellő tekintet. Szerk.) Egyszerűen csak így: N. N. tanította a számtant I—IV. osztályban, a mértant III—IV. osztályban stb. A II. osztály főnöke és az ifjusági könyvtár őre. stb. Az ily egyszerű közlésből is megláthatja a szülő, hogy a tanári kar mivel tölti idejét az iskolában. A hozzá értő pedig ezenkívül is sok mindent megláthat abból. Nevezetesen: hogy mily állapotban van a szaktanítás; tekintetbe veszi-e a fentartó a kinevezések vagy választásoknál a szakképzettséget, azaz oly egyént nevez-e ki, vagy választ-e meg az iskolához, a mily tanszék üresedésben van. Ha egy értesítőben ilyet lehet olvasni, N. N. tanított: magyar nyelvet, földrajzot, történelmet, természetrajzot, tornát és mértani-rajzot. Ebből világosan lehet látni, hogy ott a fentartó nem volt tekintettel a szakképzettségre; és hogy a szaktanítás ezen iskolánál nem jó lábon áll.

A növendékek előhaladását az érdemjegyekből lehet látni, azért azok közlése helyes. Az előhaladást ugyan lehetne látni, ha az eredményt csupán statisztikailag közölnénk, de a szülők jobb szeretik, ha úgy a maguk, mint az ismerősük gyermekeinek az érdemjegyét látják. Ez különben a gyermekekre nézve még ösztönzésül is jó; tudja azt, hogy az értesítőben benne lesz az érdemjegy, hát iparkodik, hogy az minél jobb legyen.

Az előhaladás kimutatására jó lenne statisztikai összeállításban közölni, hogy az I. II. időszakban és az év végén, minden egyes tárgyból, hány (kitünő) jeles, jó, elégséges és elégtelen volt. Ebből lehetne legjobban megitélni az előhaladást.

Az eddig irottak képeznék az értesítők főbb részét, ehez mint függelék, tartoznak még a statisztikai adatok és a jövő évi tudnivalók.

A statisztikai adatokhoz is lenne még hozzászólásom. Helytelennek tartom azt, hogy sokan nem használják a vallásfelekeze-

tek megállapított rövidítéseit, különösen a protestáns vallások megnevezésénél látható ez. Sokan még most is csak úgy jelölik: lutheránus, kálvinista stb. Pedig a hivatalos rövidítése. ág. ev., illetve ev. ref. Nem indokolt az az eljárás sem, hogy némelyek a vallásfelekezetek elsorolásánál rangfokozatot tartanak. Például láttam protestáns iskolai értesítőt, a hol az első rovat: ev. ref. volt; csak aztán jött az: ág. ev., aztán a katholikus vallás és végül az izraelita. Azt hiszem, hogy nincs abban sértő a fentartó vallásfelekezetre nézve, ha a statisztikai adatok elsorolásánál a rendes szokás szerint, előbb a katholikus, aztán a protestáns és végül az izraelita vallás jön.

Összefoglalva az itt elmondottakat. Az én általam szerkesztett értesítőnek következő fejezetei volnának: Igazgatói jelentés. A tanári testület névsora. (Az elvégzett anyagot nem közölném, mert úgy is el kell végezni az előirt anyagot, s ez felemlíthető az ig. jelentésben, akkor pedig a tantervet közölni nem érdemes.) A tanulók név- és érdemsorozata; Jutalmak és ösztöndijak; Statisztikai adatok; A használt tankönyvek jegyzéke; és végül Tudnivalók a jövő tanévre.

A szokásos értekezéseket szándékosan hallgattam el; mert ugyanis értekezést én nem közölnék, még pedig azért, mert azokat — merem mondani — senki sem olvassa el. Stilusoknál, de sokszor tárgyuknál fogva is ez értekezések olyanok, hogy azokat a kisebb gyermekek éppen nem, de a nagyobbak közül is csak igen kevés érti meg. A szülők pedig éppen nem olvassák el.

Budapest.

Hittig Lajos.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Az ezredéves kiállítás és a magyar tanitónők. Sokan vannak a tanítónők közt, a kik szabad idejökben háziipari és iparművészeti foglalkozást üznek kedvtelésből, szórakozásból, s vannak, kiknek ez ügyességek nevezetes mellékkeresetet nyujtanak.

Már a tanítónőképző-intézet veti meg a háziiparral való foglalkozásnak alapját s a mely tanítónőjelöltben érzék, hajlandóság, vagy tehetség van, elég alkalmat talál az az életben, hogy ügyességét kifejtse, értékesítse. Hazánk egyes részein máris nevezetes kulturmissziót teljesítenek azok a tanítónők, a kik a nép közt is terjesztik a háziipart.

E foglalkozások eredményét be lehetne mutatni az ezredéves országos kiállításon, a hol a tanítónő nemes ambiciója, magánérdeke épúgy érvényesülhet, mint más kiállítóé.

A kinek tehát majd kiállítani valója lesz, annak a következő eljárást és összeköttetést ajánlom. Kérjen a budapesti «kereskedelmi és iparkamara» (Mária Valéria-utcza 12. sz., börzeépület, II. em.) hivatalos helyiségében d. e. 9—1 óra közt bejelentési ivet, a melyhez mellékelten kapja e nyomtatványt: «Kivonat az 1896. ezredéves országos kiállítás szabályzataiból». Noha e nyomtatvány, valamint a bejelentési lap világosan közli a tudni valókat: nevezett kamara hivatalnokai előzékenyen és díjmentesen adnak szóbeli felvilágosítást is.

A ki ilyen bejelentési lapot kér, az még egyúttal nem kötelezte magát a kiállításon való részvételre. De a ki komolyan szándékozik kiállítani: siessen, mert a bejelentés határideje ez év február 15-én lejár.

A bejelentési ívre, mely egyenlő két példányban kiállítandó — vezetendő a kiállító neve, hogy mifajta tárgyakat fog kiállítani, a kivánatos kiállítási tér nagysága méternégyzetekben kifejezve, hogy eladók-e a tárgyak vagy nem, saját szekrényében állít-e ki, vagy az igazgatóságtól kér szekrényt, asztalt stb. A bejelentési iven nem kell a tárgyakat és áraikat egyenként felsorolni, a tárgyaknak tényleges beküldése alkalmával is lehet kisérő tárgy- és értéklajstromot mellékelni. A tárgyakat 1896. évi márczius hó 15-ike és ápril 15-ike közt kell majd beküldeni.

Lehet, hogy a «Nemzeti nőnevelés» olvasói e sorokról ez év február 15-ike után, vagyis a bejelentési határidő után vesznek tudomást, s így jó szándékuk megvalósítása elkésettnek látszik. Ezek megnyugtatására közlöm fentemlített nyomtatvány egyik idevágó rendelkezését: «Később beérkező bejelentések csak különös figyelmet érdemlő körülmények közt 1895. évi julius 1-ig fogadtatnak el.» Hogy azonban ez év február 15-ike után mely hatóságnál kell jelentkezni kiállítás végett s

mely eljárást kell követni, e tekintetben is nevezett kamara fog megbízható utasítást és felvilágosítást adni.

A bejelentési iven nyilatkozni kell egyúttal, hogy hányadik csoportban óhajtunk kiállítani; kétes esetben a csoport megválasztását a kiállítási igazgatóságra lehet bízni.

A csoportbeosztás egyébiránt a következő:

I. csoport: Művészet. *a)* Képzőművészet. *b)* Előadó művészet. II. csoport: Közművelődés; különös tekintettel az irodalom és a sajtó termékeire, valamint a tudományos és közművelődési intézetek és egyletek működésére. Statisztika. III. csoport: Oktatásügy. IV. csoport: Egészségügy. Gyermeknevelés. V. csoport: Kereskedelem; pénz- és hitelügy. VI. csoport: Mezőgazdaság; gyümölcsészet; kertészet; borászat; méhészet; állattenyésztés; selyemtenyésztés; állati termékek; állategészségügy. VII. csoport: Erdészet; vadászat. VIII. csoport: Bányászat és kohászat. Vas- és fémipar. IX. csoport: Gépipar. Műszerek és tudományos eszközök. X. csoport: Közlekedés; hajózás; tengerészet. XI. csoport: Építési ipar. XII. csoport: Faipar; butoripar; dekorativ ipar; teljes lakberendezések. XIII. csoport: Agyag- és üvegipar. XIV. csoport: Bőripar; textilipar; ruházati ipar. XV. csoport: Papiripar; sokszorosító műiparágak. XVI. csoport: Arany-, ezüst- és díszműárúk; apró árúk. XVII. csoport: Hadügy. XVIII. csoport: Vegyészeti ipar. XIX. csoport: Élelmi czikkek mint ipartermékek. XX. csoport: Néprajzi kiállítás; házi ipar; műkedvelők kiállítása.

Fentemlített nyomtatvány a következőkre ad feleletet: Mit lehet kiállítani? A kiállításból kizárt tárgyak. Csoportbeosztás. Bejelentési határidő. Eljárás a bejelentések körül. Térdíjak. Csomagolás. Beküldési határidő. Árúszállítási kedvezmények. A tárgyak elhelyezése, rendezése, tisztán tartása és felügyelete. Hajtóerő. Pavillonok. Katalogusok. Látogatási szabályok. Jury. Tárgyak visszaküldése. Időleges kiállítások.

A rovatok betöltése után kell a bejelentési ivet ez év február 15-ig (illetőleg később) a kamara hivatalos helyiségébe (illetőleg az általa megjelölt helyre) visszaküldeni. Innen felterjesztik a bejelentést díjmentesen a földmivelésügyi miniszteriumba, a melynek hatáskörébe tartozik a kiállítás, és a kiállítás igazgatósága néhány hét mulva a kiállító czímére választ adó értesítést küld.

Felemlítem, hogy e bejelentés nem jár semminemü költséggel vagy illetékkel s nem hallgathatom el azt a kedvezményt sem, hogy a kiállítók belépő szabadjegyet kapnak s hogy a térdíjak nagyon csekélyek, esetleg a szegénysorsú kiállítóknak el is engedik azokat.

Ezen az ezredéves kiállításon majd összemérik erőiket a magyar nemzetnek számottevő összes elemei; a magyar nemzet dicsőségét feltáró e mérkőzésben vegyék ki jogos részüket a tanítónők is, fényes bizonyságot adván ama ténynek, hogy a midőn látszólag szórakoznak nőies munkájokkal, voltaképen akkor is azért fáradoznak, hogy a magyar nemzetnek müvelődése színvonalát emeljék, anyagi gazdagságát öregbítsék. *K. E.*

*

A magasabb fokú nőiskolák érdekében szólalt fel a képviselőházban február 1-én tartott beszédében a «nemzeti párt» egyik vezéregyénisége: *Hock János*, orsz. képviselő. Hálával emlékezünk meg mindazokról, kik

a nőnevelésnek hazánkban kétségkívül elhanyagolt ügyét védelmökbe veszik, annak fontosságára a törvényhozás figyelmét felhívják s annak javára bár csak egy parányi jót kivivni törekednek. Ilyen hálás érzelemmel olvastuk *Hock* képviselő úr beszédét is, de végére jutván aggodalom fogott el, hogy a sok igazat tartalmazó szép beszéd egyes túlzásai s a mögöttük rejlő tájékozatlanság miatt nem ártott-e épen annyit a nőnevelés ügyének, mint a mennyit használnia lehetett. Túlzás azt állítani, hogy nálunk oklevélmánia dühöng s tévedés azt mondani, hogy az állam szaporítja a tanítónőképző intézeteket. Félünk, hogy nem veszik komolyan azt a beszédet, melyben olyan állítások foglaltatnak, hogy «a tanítónőképző-intézetekben össze-vissza tanulnak mindenféle csodabogarat, megtanulják a majolikafestést, de a ruhára egy foltot varrni nem képesek. Értik az akvarellt, de a főzőkanalat megfogni nem tudják, jelesen vizsgáznak a konyhavegytanból, de sok növendék a kávé és bab között a különbséget nem tudja.» A sok tekintetben érdekes beszédből a következő részleteket közöljük:

«A nőiskoláknak szerintem mindig tekintettel kell lenni a nők sajátságos nemi viszonyaira és a mi a fő, azok élethivatására, mert a ki a nőnek magasabb szakképzést akar nyujtani, az nemcsak a női hivatással, hanem magával a női természettel is ellentétbe jut. A magasabb szakértelem, a pozitiv munka, a férfinak feladata, a nő feladata inkább negativ irányú. Ezért hivatása nem a szakértelem, nem a küzdelem, hanem az élet ellentéteinek kiegyenlítése. Mívelni kell azért azokat a szerencsés tulajdonságokat, a mikkel őket a gondviselés felruházta, csakhogy e művelés sohasem hozza őket ellentétbe a szocziális élet gyakorlati igényeivel. Sem az élet, sem a társadalmi viszonyok egy nőtől annyi szakértelmet, annyi munkaképességet nem kivánnak, mint egy férfitól, de azt megkivánják, hogy a mit tud, azt tudja alaposan és hogy szükség esetén magát tovább művelhesse és korunk szellemét és művészeti mozgalmait figyelemmel kisérhesse. Ha pedig az a nő tulajdonképpeni életczélját elérni képtelen lenne, iskolai képzettsége legyen az az eszköz, melylyel magának pályát törhet és életfenntartását esetleg biztosítja.

Ez a nő-iskolák feladata és mihelyt azok e feladataiktól eltérnek, csak a szocziális veszedelmek számát fogják szaporítani. Világosan áll előttem a kérdés, hogy nőiskoláztatásunk jelen rendszere megfelel-e annak a feladatnak? És én őszintén válaszolok rá: nem. A szakférfiak, a tanügyi kormány figyelmét évtizedeken keresztül inkább a fiuiskolák kérdése kötötte le és teljesen elhanyagolták a nő magasabb képzésére és nevelésére alkalmat nyújtani.

Nálunk például a franczia lycée-k és collége-ok magasabb nőképzése teljesen ismeretlen. Az állami felső nőiskolák, melyeknek tételét most tárgyaljuk, azon intézetek nálunk, melyek a nő legmagasabb képzésének színvonalát nyujtják. A Courses superieures-ök, vagy a Gosslar által felállított magasabb porosz nőiskolák egyáltalában össze nem hasonlíthatók a mi felsőbb nőiskolánkkal. Ilynemű intézetek hiányában azután a szülők kénytelenek leánygyermekeiket a tanítónőképző intézetekbe küldeni. A legtöbb szülő ugyanis úgy okoskodik, hogy ott nemcsak általános műveltséget fognak nyerni leányaik, hanem szükség esetében kezükbe adják azon fegyvert, azon eszközt is, a melylyel jövőjüket

biztosíthatják. Az a leány tehát nem lesz kénytelen hajlamai ellenére oda dobni magát a legelső férfiunak, a ki életfentartásáról és jövőjéről gondoskodni akar.

A tisztelt miniszter úr is ebből a felfogásból indulhatott ki, midőn tegnapi beszéde alkalmával kijelentette, hogy gondoskodni fognak a nő magasabb képzéséről, mert hiszen már is szaporítjuk a tanítónő-intézeteket. Ez szerintem nem egészen helyes és találó okoskodás. A nőnevelés kérdésében már is romboló erővel pusztit az oklevél-mánia. A legtöbb szülő a tanítónőképezdében akarja elhelyezni gyermekét és nem gondolják meg, hogy ezek az intézetek nem a társadalmi műveltséget fejlesztik és emelik magas fokra, nem is az élet, hanem az iskolák számára nevelnek. Szóval a magasabb nőiskolák hiánya okozza azután azt, hogy a tanítónőképző intézetek túltermelnek és úgy járunk, mint Budapesten, hogy ha egy-két tanitónői állás megüresedik, százával érkeznek be a folyamodványok. Rövid idő múlva mi is úgy fogunk járni, mint a departement de la Seineben jártak, a hol 25 megüresedett tanítónői állásra 4174 aspiráns akadt. És a szülők ezen még sem okulnak, nyakra-főre küldik leánygyermekeiket a tanítónői kvalifikáczió-fábrikákba, a hol ezek lángoló buzgalommal nekifekszenek tanulmányaiknak, de elhanyagolják tulajdonképpen azon magasabb ismeretek megszerzését, a melyek a felsőbb női műveltséghez csakugyan szükségesek. Mert nagyon téved, a ki azt hiszi, hogy egyoldalú szaktanítás hazánkban a női műveltség általános színvonalát fogja emelni. Itt azután a képzőintézetekben összevissza tanulnak minden csodabogarat. Tudnak mozaik-munkát, megtanulják a majolika-festést, de a ruhára egy foltot varrni nem képesek. Értik az akvarellt, kezelik a tust, de a főzőkanalat megfogni nem tudják. Szóval jelesen vizsgáznak a konyhavegytanból, de sok növendék a kávé és bab között a különbséget nem tudja. Itt nyernek azután képzettséget a szakpályára, de oly szakpályára, a hol az életben alkalmazást a nagyon kifejlődött verseny miatt többé nem kaphatnak. Csakhogy azután megrongált idegzettel, fellengző reményekkel öntik ki ezek a tanítónőképző iskolák a növendékeket az életbe, alkalmazást hiába keresnek, lelküket megtöri a csalódás, sőt a kenyérhajhászat gondjai ugyanazon izgalmaknak és csalódásoknak teszik ki őket, mint esetleg az állást nem nyerő férfiakat, csakhogy az ő lelkük ellenálló ereje gyengébb és ez a csalódás azután őket csakugyan megtöri és megviseli.

Még abban az esetben is, ha a legnagyobb részét el is tudjuk azoknak a végzett tanítónőknek helyezni, mivel ezek a mi legmagasabb női iskoláink, az odatóduló leánygyermekeket a sok munka és fáradság idegeiben annyira megviseli, hogy a mint Candolle Alphonse konstatálta, a svájczi tébolydákban a nőknek legtúlnyomóbb része tanítással foglalkozott. Ugyanezt jegyzi meg 1883-ban Sheftesbury a lordok házában, a mikor kimutatta, statisztikailag igazolta, hogy azon 183 egyén közül, a kiket abban az évben az állami tébolydába szállítottak, 145 volt a nő és csak 38 a férfi. És vajjon mi az oka ennek a kétségbeesett diploma-hajhászatnak? Az a 300 forintos tanítónői állás, a mely összeget itt a fővárosban egy jól alkalmazott szolgáló vagy cselédleány is megkereshet magának. Én tehát örömmel látnám az oly intézetek felállítását, a melyek a női műveltség általánosabb színvonalát emelik, de az ne legyen pusztán tanítónői szakképzettséghez kötve. Szóval a magasabb nőiskolákat válaszszuk külön a tanítónői diplomáktól. De az

ilynemű iskolák mellett vagyok bátor a tanügyi kormány figyelmét felhívni a teljesen praktikus irányú gyakorlati női iskolák felállítására is. Én például már addig nem megyek el, a meddig Polónyi tisztelt képviselőtársam, hogy a fiúiskolákkal szemben egy konkurrens női gimnázium sorozatot akarnék felállítani, a mi társadalmi viszonyaink a franczia lycée-k és collége-ek gimnáziumi rendszerét nem bírják meg. Nálunk egy intézet, egy magasabb képzést nyujtó nőintézet a felsőbb leányiskolák fentartása és fejlesztése mellett elég arra, hogy tényleg kielégítse a nőoktatás igényeit. De nem elég arra, hogy az alsóbb sorsú szegény osztály leánygyermekei megnyerhessék azt a praktikus technikai nevelést, mely nekik úgyszólván az élethez és exisztencziájukhoz képzettséget és kvalifikácziót nyújt.

Ilyen technikus, gyakorlati irányú iskolák, melyeket a miniszter úr tegnap fölemlített, a postai, távirdai tanfolyam, vagy pénztárosnői szakfolyam, vagy ezeknél való alkalmazás. Vagy itt van nálunk a női kereskedelmi iskolák felállítása.

Ezelőtt tizenkét évvel állították fel Franczia országban először az ilyen technikus irányú praktikus nőiskolát, a hol azután az elméleti tanítást összekötötték egyuttal közvetítési teendőkkel és megtanították a nőket, mint kell takarékosan élni és munkás életet folytatni. Ezt az iskolát rövid idő mulva 4 uj iskola követte ujonnan Franczia országban. Ezeken kívül Párisban van harmincz, vidéken közel harmadfélszáz oly nőiskola, a hol megtanítják a szegény sorsú nőket, hogyan kell mosni, varrni, hogyan kell porczellánt, kelmét festeni, könyvvezetést vinni, szóval megtanítják azon állásokra, melyek az életben úgyszólván kis igényekkel lépnek fel, de a melyek egy nő exisztencziáját biztosítják. A legtöbb nő szorgalmas, ügyes pontos és ezen feladatoknak inkább megfelelhet, mint egy férfi, a ki szakképzettségénél fogva magasabb foglalkozást keres.

Én tehát, azt hiszem, hogy a mi társadalmi igényeink ilyen két irányban kivánják a nőoktatás fejlesztését.

Azoknak a legmagasabb sorsu vagyonos szülőknek, a kik leányainak anyagi sorsa biztosítva van, nyújtsunk egy felsőbb iskolát, hol magasabb képzettséget nyerhetnek és a nemzeti kulturának a női képzésben is adjuk bizonyítékát. De az alsóbb sorsuak leánygyermekeinek ilyen praktikus irányú képzettséget nyújtsunk és ne a tanítóképző-intézeteket terjesszük és fejlesszük, mert ez egyoldalú képzést ad, mely a nagyobb műveltség általános színvonalát nem emeli és e mellet a túltermelés, a szocziális veszedelmek számát fogja nálunk szaporítani.

Ezért én örömmel üdvözlöm a miniszter úr kijelentését, hogy például a gyógyszerészeti pályát a nők részére egyengeti. Mert csakugyan igaz az, hogy a nő természeténél fogva a kotyvasztásnál, keverésnél és csomagolásnál ügyesebb és pedánsabb, mint a férfi: sőt jó eszmének tartom a női és gyermekorvosi pályákra való képzést is.

De ehhez előfeltétel kell és kell egy magasabb női iskolát legalább a központban fölállítani, hol teljes képzés nyerhető. Mert a nőoktatási ügynek ily két irányú fejlesztése mellett a tanítónői pályára csak az fog menni, kit nem az élet kényszere, a jövőtől való félelem visz oda, hanem a kit hivatása és arra termettsége oda vonz és ott ő azután csakugyan helyes hivatást fog teljesíteni.

A tanügyi kormány figyelmét tehát még egyszer felhivom e két irányú oktatásra. A tanítónőképző-intézeteket pedig még a városok versengése miatt se fokozza és szaporítsa, hanem intenzivebb fejlesztéssel inkább fogjon a praktikus irányú iskolák felállításához, mert véres kenyér az a tanítói pálya és a gondviselés, a hagyomány szerint a nőt csak avval sujtotta, hogy fájdalommal szüljön és nem avval, hogy véres verejtékkel keresse a kenyerét.»

*

A fővárosi polg. leányiskolák kérdésével foglalkozott legutóbb a székesfőváros tanügyi bizottsága. A bizottsági ülésen történt felszólalásokból az tünt ki, hogy a fővárosnak nincs elég polgári iskolája. A főváros napilapjait ez értekezlet alkalmából az a hir járta be, hogy a felszólalók közül többen mint *elszomoritó tényt emlegették,* hogy a polgári leányiskolák első osztályaiba roppant nagy számmal tolakodnak be azok az elemek, a melyeknek *teljesen elég lenne az elemi iskolai tanultság.* Botránkozva emlegetik, hogy házmesterek és ügynökök, szolgák leányai keresik fel a polgári iskolákat. A bajon a *tandijak felemelésével kivánnak segiteni.* Legalább is csodálkozásra méltó tanítással foglalkozó egyének ilyen arisztokratikus felfogása. Nem azon kellene-e lennünk, hogy minél többen szerezhessék meg az elemi iskolainál magasabb képzést? Hisz a megélhetés feltételeit szerzik meg a szegény gyermekek ez által. A túlzsufoltságon nem magasabb tandíj szedése, hanem minél több iskola felállítása, még pedig gyakorlati iránynyal biró iskolák felállítása által segíthetünk. Minél több 5—6-ik elemi iskolai osztály s ezek fölé háztartási, ipari ügyességekre tanító gyakorlati iskolákat kellene szerveznünk. Ha a megélhetés feltételeit inkább biztosító ilyen alsófokú ipariskolák volnának a fővárosban, sokan választanák ezeket, a tudományosabb képzettséget nyujtó — de még sem csupán a magasabb ranguak számára szervezett — polgári leányiskolák helyett.

*

A M. D. E. ujvidéki körének közgyülése. (Levél a szerkesztőhöz.) Ujvidék művelt hölgyei f. é. febr. 2-án ismét fényes bizonyítékát adták annak, mennyire érdeklődnek a nőnevelés ügye iránt, mert kiválóan szép számmal gyültek össze a helybeli áll. polg. leányiskola helyiségeiben, hogy jelen lehessenek a M. D. E. ujvidéki körének, *Nemessányi Adél* polg. isk. igazgató elnöklete alatt tartott IV. rendes közgyülésen A díszgyűlés, mely a «Szózatnak» a polg. leányiskola növendékei álta való eléneklésével vette kezdetét, csupa érdekfeszítő pontokból állott legelőször is az elnöki megnyitó beszéd kötötte le a hallgatók figyelmét minthogy minden szavából látszott, mennyire át van az elnök hatva úgy nevelői hivatásától, mint az egylet fontosságának tudatától; lélekemelő szavakban ecsetelte a nőnevelés céljait és előrehaladását, szólt az általános boldogulhatás feltételeiről, hangoztatta az önképzés szükségességét, mind eme fejtegetéseivel pedig elragadta a megjelent közönséget. A tárgysorozat értelmében következett a titkár jelentése, ki rövid szavakban fejtegette az egylet czélját és ez évi működését; végül következett a pénztáros és a könyvtáros jelentése. Miután az utóbbiak a jelentések után a szokásos felmentést megkapták, következett a tisztújítás;

minthogy azonban a két év előtti közgyülésen az elnök, alelnök és titkár három évre választatott, azért ez alkalommal csak két másodjegyző, könyvtáros, pénztáros, ellenőr és a választmány választatott ujra. A tisztikar a jövőben tehát a következő: Védnök: dr. Flatt Viktorné. Elnök: Nemessányi Adél. Alelnök: Korény-Scheckné Mária. Titkár: Belohorszky János. Első jegyző: Weiss Berta. Másodjegyzők: dr. Szabó Lajosné és Jezdimirovics Deszána. Könyvtárnok: Bréger Adél. Pénztárnok: Pressburgerné Matild. Ellenőr: Fizély Julia. A választmányi tagok ugyanazok, mint tavaly, csak a kilépett Orsainé Katalin és Resch Miklós helyett Ertlné Matild és Berczeller Lipótné lőn megválasztva.

Ezek után Bréger Adél polg. isk. tanítónő olvasta fel ez alkalomra «A fiú-gyermekek nevelése a családban, leendő hivatásuk szempontjából» czím alatt írt értekezését, melyet a közönség mindvégig feszült figyelemmel hallgatott, hogy annál nagyobb «éljen»-nel köszönhesse meg felolvasónak a szerzett élvezetet. A gyülés utolsó pontja gyanánt következett Petrikné Anna német felolvasása: «Die französische Litteratur unter Ludwig IV.» érdekes tárgyánál fogva szintén osztatlan tetszésben részesült, úgy hogy elnök mindkét felolvasó hölgynek a kör nevében köszönetet mondott. Miután még számos új tag jelentette belépését az egyletbe, a fényesen sikerült közgyülés véget ért és mindenki azon tudattal távozott, hogy az ujvidéki kör az eléje tűzött czélt valóban leghelyesebb eszközökkel tudja megvalósítani. Weiss Berta, titkár-helyettes.

*

A M. D. E. választmányi ülése. E hó 10-én tartatott meg a közgyülést előkészítő választmányi gyülés. A választmány a közgyülés elé terjesztendő titkári jelentést egész terjedelmében tudomásul vette és kinyomatni elhatározta. A pénztár állapotára vonatkozó pénztárvizsgáló bizottsági jelentést tudomásul vette, s több fontos indítvány elfogadása után a közgyülés határidejét márczius 17-ikére tűzte ki. E közgyülésre már most felhívjuk t. olvasóink figyelmét, mert e közgyülésnek, tekintettel az egyesület 10 éves fennállására, a rendesnél nagyobb jelentősége van.

*

Az Eötvös-alap ez idei közgyülését február 2-án az Andrássy-úti polg. tanítónőképző intézet nagy termében nagy közönség jelenlétében tartották meg. A felolvasott titkári jelentés főbb adatai a következők: «Örvendetes módon szaporodik azok száma, a kik a magyar néptanítók e jótékony intézete iránt melegen érdeklődnek. A testvéri szeretet hatalma nyilvánul az «Eötvös-alap» működésében: felekezeti különbség nélkül egyesíti hazánk s nemzetünk néptanítóit, hogy övéiken és kartársaikon segíthessenek az inség idején, hogy az árvákat és özvegyeket gyámolíthassák, a midőn azoknak segítő kézre van szükségük. Húsz évi fennállása alatt 39125 frtot nyujtott részint ösztöndíjak, részint segélyösszegek alakjában a hozzá folyamodóknak s ily módon 236 rk., 132 ev. ref., 105 ág. ev., 13 gör. kath., 9 unit. és 78 izr. vallású, összesen 573 tanítói család gondjait enyhítette s ezen felül a «Tanítók orsz. árvaházá»-nak a költségeihez 2474 frttal járult. Tőkésített vagyona 64577 frt; ebből a «Tanítók Háza» alapjáe 12408 frt; a «Kossuth-alap» tőkéje 864 frt.

Sajnosan tapasztaljuk azonban, hogy a szegény tanítói családok száma is évről-évre szaporodik s az Eötvös-alapot gyüjtő és kezelő orsz. tanítói bizottság felét sem elégítheti ki azoknak, kik hozzá ösztöndíjavagy segélyért folyamodnak. Ezért fordul évenkint a nagyközönség jószivűségéhez; ezért kereste meg ez évben is a budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartestületét, melynek tagjai a mult tanévben 20 vidéki tanító gyermekének adtak, a folyó tanévben pedig 37-nek adnak ingyen déli ebédet s ezzel lehetővé teszik, hogy e jelesen tanuló ifjak a budapesti tudomány-egyetemeken, vagy más fő- és szakiskolákon elvégezvén tanulmányaikat, hazánknak kiváló polgárai legyenek.

A székes-főváros ama polgárai, kik e nemes cselekedetük által is megmutatták, hogy egyesületünk czéljait méltányolva, mindenkor készek a hazai népoktatásügy szerény munkásainak, a néptanítóknak érdemeit áldozatkészséggel is megjutalmazni, csak növelték érdemeiket s megszerezték a tanítóság hálás tiszteletét. E derék polgárok a következők: Appel Ferencz, Balázs Horváth József, Barabás József, Blaschka István, Bereczky Lajos, Csalányi Károly, Dökker Ferencz, Egerváry Géza, Förster Konrád, Glück Frigyes, Haselbeck János, Holczwarth György, Illits József, Jahn Ede, Kammer Ernő, Kern Ferencz, Koch József, Kommer Ant., Kommer Ferencz, Kramer Miksa, Krist Ferencz, Kutsera Nándor, Lippert Lajos, Ment András, Pelzmann Ferencz, Petanovits József, Psihal János, Pulay Gyula, Prindl Nándor, Riegler Ferencz, Schmidt György, Sreiber Károly, Stadtler Károly.

Mult évi bevételeinkről s kiadásainkról a következőket jelenthetjük. Befolyt 1 és 20 frtos tagsági díjakban 1504 frt. Jordán Ferencz úr alapítványa 1000 frt. Tanítóegyletek évi járulékai-, adományai- és gyüjteseiből 1944 frt 06 kr. Pénzintézetek adományaiból 382 frt. Perselyekből és az Eötvös-alapnak jövedelmező könyvek után 72 frt 04 kr. Közigazgatási hatóságok adományaiból 217 frt 21 kr.; a «Tanítók Háza» alapjára 925 frt 72 kr.; tőkekamat fejében 2585 frt 15 kr. A nm. vallás- és közokt. miniszter úr adománya 500 frt. Az 1894. évben tőkésített vagyon 2299 frt 30 kr. Pénztári egyenleg 1893. év végén 3117 frt 39 kr. Összes bevétel 11769 frt 85 kr. Levonva ebből 9013 frt 48 kr. évi kiadást, a 2756 frt 37 kr. évi tiszta jövedelemből a bizottság ösztöndíjakra és segélyekre fordít 2345 frtot; a magyarországi «Tanítók Háza» alapjához csatol 225 frtot; beteg tanítók menedékháza alapjára ad 110 frtot; a «Tanítók orsz. Árvaháza» alapjához ad 225 forintot.

Az «Eötvös-alapot gyüjtő és kezelő országos bizottság» az 1893. évben befolyt tiszta jövedelemből és a «Tanítók Háza» alapjának kamataiból nehány száz és több ötven forintos ösztöndíjat és segélyösszeget alkotott s arra pályázatot hirdet.

A folyamodványok Lakits Vendel egyesületi titkárhoz (Budapest, VI. ker. Érsek-utcza 4, szám) legkésőbb f. é. julius hó 10-ig küldendők be.

Ugyancsak a fentnevezett bizottsághoz intézendők az Eötvös-alappal szoros kapcsolatban álló Rökk Szilárd, Rökk Pál, Zirzen Janka, Örley János, Léderer Ábrahám, Gyertyánffy István, Jordán Ferencz és Péterfy Sándor-féle alapítványok 50—50 frtnyi jótéteményeinek elnyerése czéljából benyujtandó folyamodványok is.

Ösztöndíjban és segélyben csak azon egyének részesülhetnek, a kik

az «Eötvös-alap» rendes tagjaiul felvették magukat, kik az egy forintnyi tagsági évdíjat már legalább is öt ízben beszolgáltatták, vagy a kik a 20 frt örökös tagsági tőkét teljesen befizették; avagy a kik az elhunyt rendes tagoknak özvegyei vagy árvái, esetleg kenyérkeresetre képtelen nyomorék utódai. Senki sem részesülhet az «Eötvös-alap» jótéteményében, a ki ahhoz az alapszabályokban előírt mértékben nem járult. Ez idő szerint, a kik már három ízben részesültek az alap jótéteményében, nem számíthatnak sem ösztöndíjra, sem segélyösszegre. A Gyertyánffy István-féle alapítvány 50 frtos segélyösszegért a folyamodványok — ajánlás végett — az «Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület» választmányához intézendők.

*

Orsz. és egyetemes pedagógiai congressus. Az orsz. es egyetemes tanügyi congressust előkészítő bizottság nevében dr. Heinrich Gusztáv, Nagy László és Böngérfi János a következő Felhivást intézték Magyarország tanítói s tanári egyesületeihez, testületeihez: «Magyarország tanügyi körei, a tanítói és tanári egyesületek, testületek majdnem mindenike foglalkozott már a maga körében azzal, mi módon vegyenek részt a küszöbön álló ezredéves ünnepen. A millénium alkalmával tartandó gyűlések terjedelmére, jellegére és teendőire nézve a különböző egyesületek, testületek a maguk körében mindeddig végleges megállapodásra nem jutottak; mindazonáltal a tanácskozások mindenikénél az az óhaj nyilvánúlt, hogy a magyar tanügy munkásainak a milléniumkor való szereplése a nemzeti ünnep arányaihoz, fényéhez, benső természetéhez, valamint a köznevelés ügyének országos fontosságához illő legyen. Ezért hova-tovább az a nézet tört magának útat, hogy az egyesületnek s testületeknek, köröknek megszokott különálló s egymástól teljesen független gyűlései helyett oly tanügyi congressus tartassék, a mely az ország összes közoktatási munkásait tömörítse s a köznevelés ügyét nem a jelenlegi széttagoltságában, hanem a maga egész és egységes voltában ölelje fel.

Egy ilyen országos és egyetemes jellegű gyűlésnek eszméjét, a melyet az ország számára nézve legtekintélyesebb tantestülete, a néptanítóság, vetett fel először, már több tanügyi egyesület és testület örömmel üdvözölte és felkarolta, s remélni lehet, hogy a többi egyesületek is csatlakozni fognak ahhoz, annyival inkább, mert ma már általános a nézet a köznevelés és oktatás munkásai között, hogy a közoktatás bizonyos bajainak megszüntetésére s egyes vitás tételeinek tisztázására inkább a közös tanácskozás, mint az egymástól elzárkózott egyesületek működése által lehet hatni. Ilyenek a kisdedóvótól az egyetemig az egész iskolai szervezetet s a mai tanítási és nevelési rendszert illető ügyek, a melyek nemcsak az egyes iskolák működésére, hanem a családi és házi nevelésre is kihatnak, s a melyek csak úgy világíthatók meg teljesen, ha a maguk egészében és egységében fogjuk fel és tárgyaljuk. De az egyetemes és országos körű és jellegű gyűlésre szükségünk van főleg azért, hogy az érintkezés és közös tanácskozás által legalább némileg enyhítsük a közöttünk meglazult testületi élet hátrányait, káros következményeit s előkészítsük azt a szép jövőt, a mikor az egész tanügyi társadalmat egységes kartársi érzület s erőteljes közszellem hatja át, a mely életet és lelkesedést önt az egyesek, a testületek működésébe s hatéko-

nyabbá teszi munkájokat. Az országos és egyetemes tanügyi congressus eszméjéhez speciális nemzeti érdek is fűződik: az együttes fellépéssel és határozatokkal támogatni a nemzeti irányt s azon eszközökről és módokról tanácskozni, a melyekkel a magyar nyelvnek és általában a magyar nemzeti műveltségnek lényeges alkotó elemei minden iskolában s minden tanításnál kellőleg érvényre juttathatók s a hazai közoktatás intézményei mindenütt s mindenkor a magyar nemzeti műveltség terjesztőivé tehetők.

Mindezeknél és még egyéb okoknál fogva, a melyeknek részletes elősorolása meghaladja ezen felhívás keretét, a magyar közoktatás egységes és egyetemes fejlődése érdekében közszükségletnek látszik 1896-ban országos és egyetemes jellegű tanügyi congressust tartani. Ezen gyűlés előkészítése, sikerének biztosítása czéljából azonban okvetetlen szükséges tanügyi életünk főtényezőinek s különösen a köznevelési egyesületeknek érintkezése, tervszerű együttműködése. Ezt óhajtjuk létesíteni, az alulirott előkészítő bizottság tagjai, midőn jelen felhívásunkkal a tanítói és tanári egyesületekhez, testületekhez fordulunk s véleményüket az országos és egyetemes tanügyi kongresszusra nézve kikérjük. Mielőtt azonban javaslatainkat előadnók, tájékozás végett szükségesnek látjuk küldetésünk eredetéről röviden beszámolni.

Az országos és egyetemes tanügyi kongresszus eszméje először a néptanítóságot képviselő Magyarországi Tanítók Országos Bizottságában pendült meg, a mely az 1893. évi augusztus 22-én tartott nagygyűlésen azon óhaját fejezte ki, hogy az ezredévi ünnepek alkalmával Magyarország pædagógiai karát egyetemlegesen felölelő gyűlés tartassék. Majd támogatást nyert ez eszme az országos kiállítás közoktatási végrehajtó bizottsága részéről, a mely a jelen év január havában tartott gyűlésén örömmel üdvözölte a csupán hazai tanférfiakra szorítkozó egyetemes gyűlés eszméjét, de az ügy megindítását magára a társadalomra, illetve a tanférfiakra bízta. Ezen bátorításra a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának igazgató-tanácsa jónak látta haladék nélkül megtenni a kellő lépéseket. A f. é. márczius havában felhívást bocsátott ki az összes hazai tanügyi egyesületekhez és testületekhez a teendők együttes megvitatása czéljából. E felhívás következtében jött létre a f. é. pünkösd napján tartott értekezlet, a melyen az ország minden részéből minden rendű tanférfiak és nők vettek részt s valamennyien lelkesedéssel fogadták az egyetemes gyűlés megtartására irányuló mozgalmat s a gyűlésen megjelentek közül az alulirott előkészítő bizottságot küldték ki a szükséges lépések megtételére.

Az előkészítő bizottság a f. é. szeptember hónapban kezdte meg tanácskozásait s részint a bizottságban, részint az egyesületekben és testületekben a következő nézetek merültek fel a gyűlés irányára és módozataira nézve:

1. 1896-ban az országos kiállítás alkalmával oly tanügyi kongresszus tartassék, a mely magában foglalja Magyarország nevelőinek és oktatóinak egyetemét.

2. A gyűlés a szabad részvétel alapján létesüljön, tehát abban bizonyos csekély tagsági díj lefizetése mellett minden, a nevelés terén működő, vagy a nevelés és oktatás ügye iránt érdeklődő férfi és nő részt vehet.

3. A kongresszus felöleli a közoktatási szervezet minden ágát, valamint az egyéni és társadalmi neveléstudomány fontos tételeit.

4. A részletes tételek megvitatására szakosztályok alakítandók, de az egész köznevelést átölelő ügyek a teljes ülésen tárgyalandók, mely a szakosztályok határozatait is tudomásul veszi és kihirdeti.

5. A szakosztályok tárgyalásaik eredményét a plenumnak bejelentik, de a határozatok ott újabb tárgyalás alá nem kerülnek.

6. A gyűlés szervezése, rendezése, tételeinek kitüzése, előleges megvitatása, egyszóval a gyűlés előkészítése, a tanügyi egyesületek és testületek közreműködésével történjék.

7. Az országos tanítói és tanári egyesületek évi rendes közgyűléseiket a kongresszus idején, illetve az azt megelőző vagy követő napon, és Budapesten tartsák meg; de mivel a kongresszus előreláthatólag több napra fog kiterjedni, kivánatos, hogy az egyesületek gyűléseiken csak halaszthatatlan házi és adminisztrativ ügyeiket intézzék el.

8. A kongresszus szervezetének és tárgykörének megállapítása végett az 1895. év tavaszán képviseleti alapon országos szervező gyűlés hivandó egybe.

A mint e javaslati pontok mutatják, az országos és egyetemes tanügyi kongresszust habár a szabad részvétel alapján, de az egyesületek és testületek támogatásával és közvetlen közreműködésével véljük megvalósíthatni. Ezért teljes tisztelettel kérjük a hazai országos tanítói és tanári, kisdedóvói s egyéb tanügyi egyesületeket, valamint iskolai testületeket:

1. hogy eme felhivásunkat tárgyalni, a közölt javaslatokra s főleg a 6. és 7. pontra nézve becses véleményüket velünk tudatni szivesked-jenek;

2. a kongresszushoz való csatlakozás jeléül és annak támogatása végett az előkészítő bizottságba nehány képviselőt küldeni méltóztassanak.

A feleletek a f. é. deczember hó végéig az előkészítő bizottság titkárságához (Nagy László, Budapest, József-körút 85.) küldendők.

Tisztelt Pályatársak! Megbizatásunkhoz híven ime megtettük a nézetünk szerint czélra vezető lépést az 1896-ban tartandó országos és egyetemes tanügyi kongresszus érdekében; további munkánk sikere attól függ, mily buzgón karolják fel az ügyet a köznevelés munkásai. Az eszme jogosultságába vetett bizodalmunknál fogva hiszszük annak megvalósulását és reméljük, hogy nemzetünk valóban részesülni fog az ifjuság nevelésén fáradozók egyetértő tevékenységének dicső látványában. Buzdítson minket amaz elődeink példája, a kik magasztos közművelődés ieszméktől s a kartársi együttes működés gondolatától áthatva 1848-ban létesítették «az első egyetemes és közös magyar tanítógyűlés»-t s történelmi nevezetességű tanácskozásaiknál és hozott határozataiknál fogva maradandó emléket állítottak maguknak. De buzdítson bennünket az a gondolat is, hogy nemzetünk az ezeréves fennállás nagy ünnepe alkalmával szintén nem kicsinyes dolgokat, hanem nagy tettet vár tőlünk, a mely méltó legyen a hazai köznevelési és művelődési ügy nagy történeti szerepéhez s egyúttal a hazánk jövőjét a végtelen időkig biztosító nagy hivatásához. Ez a magasztos czél lelkesítsen mindnyájunkat s tömörítse erőinket oly mű létrehozásában, a mely a késő korban is hirdesse a mai tanítói nemzedék dicsőségét!

IRODALOM.

KIS GAZDASSZONY. Egy fiatal leányka naplójából. Serdülő leányok számára irta *dr. Szabóné Illéssy Piroska*. Budapest, az Athenæum kiadása. 20 ív. Ára?

Csinos kötésben, tiszta nyomással ékeskedő könyv ez a «Kis Gazdasszony», egy fiatal leánykának naplótöredéke, melyet írónő hódoló tisztelete jeléül gróf Csáky Albinné Bolza Anna ő nagyméltóságának ajánl föl. A grófnőnek az ajánlást elfogadó, meleg hangon megirott levele már biztosít arról, hogy írónő nem közönséges munkát nyujt az olvasóközönségnek. Mohón futjuk át a nyomon következő tartalomjegyzéket, s benne XXXI fejezetre szedve, a legváltozatosabb összeállításban látjuk a háztartási ügyleteket felvonulni.

Már az első lap elárulja, hogy írónőnek igen szerencsés hangot választott közlendőinek elmondására. Az egészet egy az iskolából kikerült, fiatal, rokonszenves leányka csevegi el, úgy, mint a hogy ő azt maga átélte. Mindjárt az I. fejezetben üde leányos kedélyességgel indul a kis nagylány komoly beszélgetésről szóló beszámolója. Jóformán ott látjuk még kis bókoló lábacskáján az iskola porát, a mint köténykéje két csücskét fogja, a tükör előtt hajladozik, s hamiskásan mondja: «Jó napot, kis gazdasszonykám, jó napot!»

Önkénytelenül megbocsájtjuk a papa komoly szentencziáit, a mama praktikusan józan házirendjét, szívesen meghallgatjuk a jó tanácsokat, mert ott van velünk mindig a kis ugrifüles, fecsegő leányka, a kit az első látásra megszerettünk s a ki jó kedélyével, édes járatlanságával annyi bohósággal kecsegtet.

Érdeklődve forgatjuk a lapokat, egyiket a másik után, s mohón várjuk a kis leány első baklövéseit. Olvasunk — — olvasunk, s észre sem veszszük, hogy vidám kedvenczünk kecses tánczlépésekben becsalogat a ház minden zege-zugába, konyhába, kamrába, pinczébe, padlásra, ki a kertbe, be a mosókonyhába, megint a piaczra, aztán a szalonba. Mindenütt rávigyázunk. Mit mond, hogy tesz? Ügyes-e? Javul-e? Csetlik-e, botlik-e?

S a míg a kis gazdasszonyt kisérgetjük, máris bizalmas barátnőnket látjuk benne, a ki csakugyan meggyónja baklövéseit, de eldicsekszi egyúttal sikereit is. S e sikerekből komoly tanúságokat vonhat le magának kivált az az ifjú leánysereg, a melynek e könyv szánva van.

Ánika minden során meglátszik, hogy háta mögött egy igen prak-

tikusan gondolkozó — de nemcsak gondolkozó, hanem ugyanígy cselekvő falusi háziasszony van. Nagy frázisok helyett ott kandikál felénk a piros rántás mellől, az egyszerűséggel vezetett háztartási naplók és czélszerűen megszerkesztett étrendek közül, a tisztára meszelt konyhából a kipróbált háziasszony, a ki nem sajnálja leülni íróasztalához, hogy több évi lelkesen gyüjtött tapasztalatait leírja úgy, a mint azokat megszerezte. Egyszerűen és őszintén, sok egészséges és magyaros tanúsággal.

Itt van mindjárt a kalácssütés egyszerű, de világosan megmagyarázott készítésmódja. A ki már maga is süti a kalácsot, annak úgy jön, mintha Ánika tőle leste volna el a fogásokat; a ki pedig még nem sütött egyszer sem, annak úgy tetszik, hogy nem is lehet az olyan nagy mesterség. Ő maga is könnyen utána csinálhatná Ánikának e bűvészetét.

Kedves humorral van megírva a husvéti tojásfestés és öntözködés is.

A kertről irott fejezetben annyi haszonnal fecseg a zöldséges kert beosztásáról és kezeléséről, a gyümölcsfák hernyózásáról s a szőlő nyesegetéséről, magvetésről, palántaültetésről, hogy szinte fáj szívünk, miért nincs magunknak is kertünk, hogy mink is követhetnénk Ánika példáját és kis kapánkat kézre fogva mennénk munkálni a jó, üde, tavaszi levegőre. Együtt főzzük meg Ánikáékkal a jó szappant. Végigélvezzük a nagy mosást, ruhateregetést, fehérnemű-foltozást, mángorlást, keményítést, vasalást. Ellátogatunk a baromfi-udvarra, majd meg az istállóba. Örülünk Ánikával a kis sárga pelyhes csirkéknek, megcsodáljuk holdas bocziját, miniature kis tejgazdaságát, s e közben megint egy egész sor hasznos háziasszonyi utasítást kaptunk az Ánika háta mögül beszélő, tapasztalt háziasszonytól.

Irónő — mellőzve a száraz oktató modort — szerencsésen személyesíti az ügyetlenkedő, a körültekintést nélkülöző gazdasszonyt Zsuzsika néniékben, az elbizakodott úri leányt Ilonkában s a meggondolás nélkül költekező pazar úrnőt Ilonka mamájában. Észrevétlenül oltja bele az ellenszenvet kis olvasója szívébe e félszegségek iránt.

Ánika e közben nemcsak hogy szépen ügyesedik, tanuságot ad ő nemes felfogásáról, jó szívéről és okos észleleteiről is. S az olvasó úgy örül fiatal barátnője gyarapodásán. Örömmel hallgatja Ánika csevegését a lakások berendezéséről, mire a pesti keresztmama költözködése adta meg az alkalmat, kihez Ánika felutazott segíteni. Jól esik látnia Ánika ragaszkodását az egyszerűbb, de összhangzóbb otthonhoz; jól esik meghallgatnia a stylszerűségek divatját hajhászó félszegségek furcsaságairól szóló csipős megjegyzéseit ott, hol a pénz izlés nélkül halmozza össze a műipar remekeit.

A cselédválságról irott fejezet pompás leczkéje meghozza Ánika

szívébe a cselédmunka teljes becsülését, meg a türelmet, melyet cselédünk jóigyekezetű munkájával szemben tanusítanunk kell.

Így visz írónőnk fejezetről fejezetre újabb és újabb tanuságokkal. Ő kis gazdasszonyát nemcsak ügyes, gondos háziasszonynyá akarja képezni, hanem beleoltja szívébe mindazon nemes eszméket, melyek nélkül a nő — a legnagyobb ügyessége mellett is — csak egyszerű eszköz vagy üres báb marad.

S én szerintem épen ebben rejlik dr. Szabóné Illéssy Piroska tollforgatásának legfőbb érdeme. Mert gazdasszonykodni, tökéletesebben vagy tökéletlenebbül kis jóakarattal megtanulhat mindenki. A háztartási teendők minden családban jóformán ugyanazok. Egyes jobb fogásokat is elleshetünk más tapasztaltabb ismerőseinktől vagy egy jó szakácskönyvből. De háziasszonyi kötelességeket teljesíteni ambitióval, fáradni gyönyörűséggel, lelkesedni a munkáért és elismerni más munkálkodási érdemeit is: erre már nem mindenki képes. Erre már a leányvilágot fiatal korán nevelni kell. Irónőnk nagy segítségünkre van e nehéz feladatunkban. Ő vidám hangulatával egy csapásra megnyeri a maga részére a különben is könnyen lelkesedő leányszíveket. S lelkesedésüket oda tereli a háztartási munka komoly becsüléséhez, a kötelességteljesítés édes öntudatának méltatásához.

S mig Szabóné kis gazdasszonya a háztartás körében ügyességekre, jóravalóságra nézve a leányvilág mintaképévé lesz: észrevétlenül még egy másik pozicziót is meghódít a maga részére. Irónő igen szépen oldja meg egyben-másban a nő társadalmi feladatait is; súlyt fektetve főképen a magyar nő kötelmeire. A jótékonyság, a bevásárlások, a magyar ipar pártolása, a házi ipari czikkek fölkarolása, sőt tovább fejlesztése, a vendéglátás s az önképzés folytatólagos gyakorlása mind tért hódítottak maguknak kis gazdasszonyunk csevegéseiben.

Tanuságos kis könyv ez mindannyiunk részére. Mikor elolvastuk, jóleső melegség árad el szívünkben. Érezzük, hogy az igazi, magyaros gazdasszony typusa még él mi közöttünk most is. Él most és élni fog ezután is, mert Ánika példája magával fogja ragadni új barátnői egész seregét a nemes versenyre.

Ti felnőttek, ne sajnáljátok kézbe venni e kis könyvet. Mert ugyan melyitekre nincs rábizva egy-egy kis Ánika, a kinek vezetésére nézve ne tanulhatnátok Ánika okos és szeretetteljes szüleitől. Ti pedig fiatal barátnőim, szerezzétek meg magatoknak ezt a kis háztartási bibliát. Kössetek jó barátságot a mi lelkes Ánikánkkal, s tanuljatok tőle munkálkodni és a nemes kötelmekért lelkesedni.

Szarvassy Margit.

*

«PORBÓL LETTÜNK». Két elbeszélés az ifjúság számára. Irta *Földes Géza*. Budapest, az iró tulajdona. Ára?

Egyike a legjobb ifjusági irataink nak.

Igaz, meleg emberszeretet vezette az iró tollát, mikor bájos, a gyermekszív alapos ismerőjére való elbeszéléseit irta. Megható kedvességgel, egyszerűséggel jellemzi alakjait és örömmel látjuk a szép magyarságot, mely nemcsak a nyelvezetben, de a tárgy megválasztásában, kidolgozásában is nyilvánul.

I. «Az örkői parasztfiú.» Az előkelő, gazdag Örkőy Mihály Károly fiacskáját árván hagyja; árván, mert büszke anyja nem tudja, miképen kell egy fiút az életre előkészíteni. Ellenzi, hogy Károly Füstös Pistával, a zsellérfiúval, barátkozzék. De a gyermekek megszeretik egymást és hűséges, igaz barátokká lesznek. Pista kedvéért Károly a falusi iskolába megy, ott hallják mester uramtól, hogy: «Porból lettünk és porrá leszünk; az embereket ne a ruhájuk és családjuk, hanem szívük szerint osztályozzuk, Szeressük felebarátunkat!» Együtt végzik a kollegiumot, együtt mennek Olaszországba, hol gyógyulást nem találva, önfeláldozó barátjának karjai között hal meg Károly.

Pista felejti most a gőgös lenézést, megalázást, melylyel barátjának anyja megkeserítette, a parasztfiúnak juttatott támogatást. Erejét megfeszítve dolgozik, hogy titokban segíthessen az időközben vagyonát vesztett asszonyon és szelidlelkű leányán. Majd, mikor tanulmányait végezve, a kis falu lelkésze lesz, a szószékről hirdeti, a mit egykor mester uramtól hallott. A templomba gyűlt egyszerű falusi nép megindulása, melegen nyilvánuló szeretete áthatja Örkőyné szívét is, kivetkőzik gőgös előitéletéből, hálával és boldogan fogadja vejéül Pistát.

II. «A koldus árvája». Telepi Gáspár és felesége örökbe fogadják a szabadságharczban mindenéből kipusztult és nyomorékká lett Dankó Mihály árva fiacskáját. Szeretetteljesen fölnevelik és kitaníttatják az asztalos mesterségre. Pista kitünő munkás lesz, «remekel», majd vándorútra megy tapasztalni, ügyesedni. Bejárja Ausztriát, Svaiczot. Hazatérve megnyeri egy gazdag tőkepénzes bizalmát, ki nagy butorgyárat alapít és fölismerve Pista képzettségét, szorgalmát, reá bizza a művezetést, majd — sok előkelő kérőt elutasítva — neki adja leányát feleségül, így mutatva a világnak, hogy: «A munka nemesít».

A derék, könyörületes házaspár, — a hálás iparkodó ifju, — a munkásait jóindulattal nevelő asztalosmester, — a munka értékét kellően becsülő gazdag, — mindannyian életteljes, vonzó alakok.

7—15 éves gyermekek, különösen fiuk számára melegen ajánlható a minden tekintetben szép kiállítású, néhány képpel is ellátott kötetke.

Weiszberger Antonia.